

Rijke Schooldag – Abby D

Een participatief onderzoek naar de Rijke Schooldag en de doorontwikkeling van het programma

Oktober 2024

Inhoud

Hoofdstuk 1. Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Rijke Schooldag – Abby D	4
1.3 Het onderzoek	5
Hoofdstuk 2. Theoretisch kader	6
2.1 Kansenongelijkheid.....	6
2.2 Kansrijk en gezond opgroeien en opvoeden	6
2.3 Onderwijskansen	7
Hoofdstuk 3. Verkenning voormalig onderzoek naar de Rijke Schooldag	9
3.1 Activiteiten	9
3.2 Voortgang en monitoring	10
3.3 Subsidieregeling en financiering coalities	10
3.4 Monitoring en outcome	11
Hoofdstuk 4. Resultaten fase 1.....	12
4.1 Interviews	12
4.1.1 Doelstellingen en overtuigingen Rijke Schooldag.....	13
4.1.2 Afstemming en overleg.....	14
4.1.3 Belemmerende factoren in uitvoering	14
4.1.4 Bevorderende factoren in uitvoering	15
4.1.5 Betrekken kinderen en ouders/verzorger bij bepalen aanbod.....	15
4.1.6 Huidige aanbod in relatie tot doelstelling(en).....	16
4.1.7 Wat willen we met elkaar bereiken?	16
4.1.8 Wat zijn valkuilen?	17
4.2 Inventarisatie aanbod	17
4.3 Gesprekken met ouders/verzorgers	19
4.3.1 Het aanbod van de Rijke Schooldag	19
4.3.2 Aanvullingen op het aanbod.....	19
4.3.3 Bevorderende factoren.....	19
4.3.4 Belemmerende factoren.....	20
4.4 Input vanuit kinderen	20
4.5 Conclusie fase 1	21
4.5.1 Borging/implementatie vraagstuk rondom de Rijke Schooldag.....	21
4.5.2 Het structureel betrekken van kinderen en ouders/verzorgers bij het aanbod.....	21
4.5.3 Methoden om op een kwalitatieve manier de toegevoegde waarde van het aanbod onder de aandacht te brengen	22

4.5.4 Monitoring en indicatoren Rijke Schooldag	22
4.6 Aan de slag met de belemmerende en bevorderende factoren	23
Hoofdstuk 5. Resultaten fase 2.....	25
5.1 Borging en implementatie vraagstuk rondom de Rijke Schooldag.....	25
5.1.1 Hoe ziet een Verlengde Schooldag eruit?.....	25
5.1.2 Voorbeelden van Verlengde Schooldagen.....	26
5.1.3 Wat weten we over de opbrengsten?	27
5.1.4 Wat zijn vervolgstappen	29
5.2 Het structureel betrekken van kinderen en ouders/verzorgers	30
5.3 Methoden om op een kwalitatieve manier de toegevoegde waarde van het aanbod onder de aandacht te brengen.	31
5.4 Indicatoren monitoring Rijke Schooldag in Zwolle	32
5.5 Aan de slag met de belemmerende en bevorderende factoren	34
Hoofdstuk 6. Conclusie en aanbevelingen	36
Referenties.....	40
Bijlage 1. Interview leidraad Fase 1	42
Bijlage 2. Toestemmingsverklaring participanten interview	43
Bijlage 3. Resultaten vragenlijst onder ouders/verzorgers.....	44
Bijlage 4. Portretten Abby D.....	46

Hoofdstuk 1. Inleiding

1.1 Aanleiding

Kinderen en jongeren kunnen hun talenten het beste ontwikkelen in een stimulerende omgeving. De subsidieregeling **School en Omgeving 2023-2025** heeft als doel meer leerlingen een buitenschools aanbod aan te bieden. Dit aanbod moet passen bij de lokale behoefte en omgeving, zodat zij zich optimaal kunnen ontwikkelen, ongeacht hun thuissituatie of omgeving. Daarnaast helpt het hen om vaardigheden te ontwikkelen voor meer kansengelijkheid in het onderwijs en een gelijkwaardige deelname aan de maatschappij (Ministerie van OCW, 2023). Deze regeling is de opvolger van School en Omgeving 2022-2023. De subsidie is bedoeld om een 'programma verrijkte schooldag' uit te voeren voor de ontwikkelgebieden sport, cultuur, cognitieve ontwikkeling, sociale ontwikkeling, oriëntatie op jezelf of oriëntatie op de wereld.

1.2 Rijke Schooldag – Abby D

In de wijken Holtenbroek, Diezerpoort en inmiddels ook in de Aalanden nemen scholen deel aan de Rijke Schooldag. De lokale coalitie in Zwolle wil kansen van leerlingen verrijken door verschillende activiteiten te bieden op het gebied van bijvoorbeeld muziek, natuur, sport, cultuur en techniek. Ook wil de coalitie hun **sociaal kapitaal** helpen vergroten (kennis bijbrengen van sociaal gedrag – hoe gedraag en handhaaf je jezelf in de maatschappij). Op deze manier wordt een samenhangend geheel gevormd waarbinnen leerlingen hun talenten ontdekken en kunnen ontwikkelen. Van belang is dat we nadrukkelijk de verbinding leggen en samenhang creëren tussen de drie doeldomeinen binnen het onderwijs: **kwalificatie, socialisatie en subjectificatie** (bron: projectplan Rijke Schooldag).

Concreet wil de Rijke Schooldag:

- **Uitbreiding of doorontwikkeling** van een Rijke Schooldag-programma dat aansluit bij het curriculum. Door (zoveel mogelijk) aan te sluiten bij de ontwikkeling van de leerling in de school kan het maximale effect worden behaald uit het bevorderen van de brede leerlijn;
- **Alle leerlingen** op scholen die behoren tot de doelgroep, ongeacht de omstandigheden waarin ze opgroeien, in staat stellen in brede zin hun talenten te ontplooiën en vaardigheden te ontwikkelen ter bevordering van kansengelijkheid in het onderwijs en een gelijkwaardige deelname aan de maatschappij;
- **Samenwerking** tussen de school en lokale partners bevorderen, waarbij de gemeente een ondersteunende rol heeft;
- Binnen Zwolle zijn er nu ruim 250 talentfluisteraars opgeleid, de Rijke Schooldag sluit aan bij deze **visie op talent**;
- Samen met de scholen en samenwerkingspartners tot een **mooi, uitdagend en rijk aanbod** in de wijk komen, waar alle kinderen gebruik van kunnen maken. We zouden graag potentie en kansen in de wijk willen versterken, aanboren en waar dit kan verbreden.

Naast de convenantpartners Stadkamer, Travers Welzijn, SportService Zwolle, Gemeente Zwolle, Vivente, Catent en OoZ, wordt ingezet op partnerschap met partijen in de wijk zoals de kinderopvang. De kinderopvang wordt als belangrijke samenwerkingspartner gezien omdat zij al naschools actief zijn en kennis van de wijk hebben. De vier kinderopvangorganisaties Doornijn, Breed, Prokino en Partou zijn benaderd om mee te werken. Verder maken we waar mogelijk gebruik van aanbod/talent in de

wijk om zo ouderbetrokkenheid te vergroten en talent in de wijk aan te wakkeren en in te zetten. Ook zetten we actief in op samenwerking met sportverenigingen in Zwolle.

1.3 Het onderzoek

In dit onderzoek ligt de focus in eerste instantie op de wijk Holtenbroek in Zwolle. In deze wijk loopt het Rijke Schooldag aanbod het langst, waarbij de scholen vanaf de meivakantie 2023 zijn begonnen met het aanbieden van activiteiten. In fase 1 van het onderzoek naar de Rijke Schooldag betrof het een **inventariserend-verkennend onderzoek** naar de lopende initiatieven die de Rijke Schooldag willen bevorderen, de samenwerking tussen de betrokken organisaties/professionals en wensen vanuit leerlingen en ouders/verzorgers in kaart brengen. Dit inventariserend en verkennend onderzoek naar de Rijke Schooldag in Zwolle, is uitgevoerd aan de hand van semigestructureerde interviews en een documentanalyse. De topiclijst die gehanteerd is tijdens het interview is terug te vinden in bijlage 1. Om toestemming te vragen aan de deelnemers voor het opnemen van het interview en het gebruiken van de data voor onderzoeksdoeleinden is gebruik gemaakt van een toestemmingsverklaring (zie bijlage 2). Daarnaast is er een overzicht gemaakt van de activiteiten die op dit moment worden uitgevoerd, als onderdeel van het schoolaanbod en het wijkaanbod. Daarnaast hebben we ook gesprekken gevoerd met ouders van een school in Holtenbroek, over het aanbod van de Rijke Schooldag.

Voor Fase 1 van het onderzoek geldt dat er een **theoretisch kader** wordt gevormd om het begrip Rijke Schooldag te duiden. Dit theoretisch kader fundeert factoren die aansluiten op het kansrijk opgroeien van kinderen. Het theoretisch kader wordt in wisselwerking verbonden met het aanwezige aanbod van de Rijke Schooldag. We starten daarom de rapportage van Fase 1 ook met een theoretisch kader. Daarna zullen we kort ingaan op een recent verschenen rapportage van het Kohnstamm Instituut (2023), waarin enig **onderzoek** is gedaan naar de Rijke Schooldag binnen Nederland. Vervolgens zullen de resultaten van de interviews, de documentanalyse en de gesprekken met kinderen en ouders worden weergegeven en zullen we in de conclusie een opmaat geven voor het vervolgonderzoek in **Fase 2**.

In Fase 2 van het onderzoek is voortgeborduurd op de aanknopingspunten uit Fase 1 die zich leenden voor doorontwikkeling van de Rijke Schooldag, te weten: (1) het **borging en implementatie** vraagstuk rondom de Rijke Schooldag, (2) het **structurele betrekken** van kinderen en ouders/verzorgers bij het aanbod en de uitvoering van de Rijke Schooldag inclusief de communicatie naar ouders/verzorgers over de Rijke Schooldag, (3) samen met de betrokkenen methoden en manieren bedenken om op een **kwalitatieve manier** de toegevoegde waarde van het aanbod onder de aandacht te brengen en (4) de **monitoring** van Rijke Schooldag aan de hand van indicatoren.

Hoofdstuk 2. Theoretisch kader

In dit hoofdstuk wordt een theoretisch kader beschreven. Achtereenvolgens wordt ingegaan op het fenomeen kansenongelijkheid, kansrijk opgroeien en onderwijskansen. Er wordt een inhoudelijke verkenning gedaan op deze begrippen, ondersteunend bij het onderzoek naar de Rijke Schooldag.

2.1 Kansenongelijkheid

Het probleem van kansenongelijkheid in het onderwijs is echter geen recent verschijnsel. Kinderen die opgroeien in gunstige omstandigheden hebben de beste kansen in het onderwijs. De gunstigste omstandigheden zijn vooral aanwezig in gezinnen waar ouders hoog opgeleid zijn en een beroep hebben met een hoge status en hoog inkomen, die thuis de taal van het onderwijs spreken en niet tot een etnisch-culturele minderheid behoren. Dat de sociale achtergrond van ouders invloed heeft op de schoolloopbanen van kinderen wordt als problematisch, onwenselijk en onrechtvaardig beschouwd. Het feit dat de schoolloopbanen van leerlingen van elkaar verschillen, is hier niet het grootste probleem, maar wel dat de schoolloopbanen van leerlingen worden bepaald door factoren die buiten hen zelf liggen (Denessen, Liefwaard, Dijkgraaf, 2022).

Kansenongelijkheid is kortom niet de verantwoordelijkheid van één actor, maar van een collectief van actoren. Het bestaan van verschillende actorgroepen vergt een gezamenlijke aanpak van verantwoordelijke actoren zoals ouders, leraren, schoolleiders, gemeenten etc. Zo'n gezamenlijke aanpak veronderstelt dat de betrokken actoren eenzelfde visie op het probleem van kansenongelijkheid hebben. Ook in dat opzicht is kansenongelijkheid een 'wicked problem'. Een kenmerk van een 'wicked problem' is namelijk dat het ook een normatieve complexiteit kent. Er bestaan verschillende perspectieven op het probleem. Ook op het probleem van ongelijke kansen (Elffers & Denessen, 2020). In Nederland lijkt op het eerste gezicht het recht op onderwijs goed geborgd en bovendien grotendeels in overeenstemming te zijn met het Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK). Tegelijkertijd heeft het VN-Comité voor de Rechten van het Kind (hierna ook: het Comité of Kinderrechtencomité), dat toeziet op de naleving van het IVRK, eerder dit jaar zijn zorgen geuit over het recht op onderwijs in Nederland (VN-Comité voor de Rechten van het Kind, 2022). Deze zorgen gaan over ongelijke kansen voor kinderen, die al op jonge leeftijd beginnen in het onderwijs.

2.2 Kansrijk en gezond opgroeien en opvoeden

Een recente publicatie, genaamd "Kinderen uit de Knel" (2023) van de Raad voor de Volksgezondheid en Samenleving laat zien dat er steeds meer kinderen en hun gezinnen problemen ervaren in het kansrijk en gezond opvoeden en opgroeien. Ruim vier op de tien ouders ervaart zorgen of problemen die betrekking hebben op de gezinssituatie. Deze ouders hebben op een of meerdere levensdomeinen problemen. Bijvoorbeeld op het gebied van wonen, (mentale) gezondheid of schulden, of omdat zij niet beschikken over een sterk sociaal netwerk (RVS, 2023). Zo groeien ruim 671.000 kinderen op met ten minste één ouder met een psychische aandoening, wonen veel gezinnen in een te krap huis, groeien bijna 210.000 kinderen op in een huishouden dat een inkomen onder de lage-inkomensgrens heeft en beschikken lang niet alle ouders over een sterk sociaal netwerk. Kinderen van deze ouders lopen een verhoogd risico op het zelf ontwikkelen van

problemen, waarbij jeugdhulp niet het meest passende antwoord is op dit probleem. Juist de omgeving waarin jeugdigen opgroeien en (mede)opvoeders opvoeden vraagt onze aandacht, zodat kinderen inclusief en gezond kunnen opgroeien in hun eigen omgeving en in relatie met anderen om hen heen. Het verbeteren van de omstandigheden waarin jeugdigen opgroeien, vereist een collectieve inspanning (Van Yperen et al., 2023).

In het sociaalpedagogisch paradigma, staat het pedagogisch denken centraal vanuit de context waarin kinderen en jongeren opgroeien in relatie met (mede)opvoeders. Vanuit deze gedachte is niet het individu, maar de groep, de context of de gemeenschap het aangrijpingspunt voor het bevorderen van het inclusief en gezond opgroeien van kinderen en jongeren. Al deze verschillende onderlinge relaties tussen kinderen, jongeren en bijvoorbeeld mede(opvoeders), leerkrachten en de voetbaltrainer noemen we pedagogische relaties. Vanuit deze onderlinge relatie groeit een aantal voorwaarden die belangrijk zijn voor het opgroeien en opvoeden zoals (zelf)kennis, en waarin normen, waarden, intrinsieke drijfveren en idealen bepalen welke keuzes (mede)opvoeders of jeugdigen maken (Wienen, 2023).

De pedagogische basis omvat het geheel aan organisaties en voorzieningen in de directe omgeving van jeugdigen en (mede)opvoeders, zoals de kinderopvang, sportclub of bibliotheek (Kesselring & Wijsbroek, 2022). Een stevige pedagogische basis stimuleert de ontwikkeling van kinderen en jongeren en ondersteunt (mede)opvoeders bij het opvoeden. Het draagt bij aan het gezond, veilig en kansrijk opgroeien en helpt bij het omgaan met alledaagse problemen (Hoex et al., 2022). In een goed functionerende pedagogische basis (De Winter, 2008):

- beschikken jeugdigen en (mede)opvoeders over voldoende hulpbronnen (sociaal kapitaal);
- zijn relaties tussen jeugdigen, opvoeders en formele en informele medeopvoeders pedagogisch betekenisvol.

Deze benadering is gericht op een gedeeld eigenaarschap en het versterken van de gezamenlijke verantwoordelijkheden rondom het opgroeien en opvoeden van kinderen en jongeren (Kesselring, 2016). Vanuit een stevige pedagogische basis bouwen jeugdigen kennis en ervaring op over zichzelf en de gemeenschappen waarin ze opgroeien. Met hun kennis en ervaring maken jongeren hun eigen keuzes in het omgaan met hun omgeving. De rol van (mede)opvoeders is daarbij en daarin ontzettend belangrijk. Welke opvoedingsstrategie kiezen zij? Hoe leren ze het kind om te gaan met uitdagingen en problemen in diverse sociale relaties en leefomgevingen? Deze keuzes van (mede)opvoeders zijn samen met hun opvoedstijl en hun eigen welbevinden van invloed op de ontwikkeling van kinderen (De Winter, 2008; Kesselring, 2016).

2.3 Onderwijskansen

Binnen het programma "School en omgeving" en meer specifiek de Rijke Schooldag staat het onderwijs centraal in het stimuleren van de talenten van kinderen. Toch is dit volgens ons niet los te zien van de bredere pedagogische basis waarin kinderen opgroeien en waar ook het gezin en bijvoorbeeld de wijk en sportclubs of andere verenigingsvormen een belangrijke rol spelen.

Van kansenongelijkheid is sprake als leerlingen met dezelfde talenten door hun specifieke achtergrond niet dezelfde resultaten behalen in het onderwijs. Het schoolsucces van kinderen en jongeren wordt behalve door de input van de school beïnvloed door verschillende factoren, zoals de sociaaleconomische positie van ouders, de sociale steun waar leerlingen een beroep op kunnen doen

en de taalvaardigheid van ouders, zowel in het Nederlands als een eventuele andere taal. Daarnaast spelen ook vooroordelen en discriminatie een rol in de kansen die kinderen in het onderwijs krijgen. De achtergrond van leerlingen speelt een grote rol in de schooladviezen die zij krijgen, de verwachtingen die leraren van hen hebben en het onderwijsaanbod dat zij krijgen. Hier komt ook de bekende uitspraak vandaan dat het voor je schoolcarrière uitmaakt waar je wieg staat. Van gelijke kansen is sprake als de achtergrond van leerlingen geen rol speelt in het schoolsucces dat zij kunnen behalen (Nederlands Jeugdinstituut, 2023).

In de literatuur en in het maatschappelijk debat over gelijke kansen in het onderwijs bestaan verschillende visies op kansenongelijkheid. De twee meest besproken visies hebben tegengestelde uitgangspunten:

- **Gelijke investering:** vanuit deze visie is er kansengelijkheid als alle leerlingen dezelfde behandeling krijgen. Alle leerlingen volgen hetzelfde onderwijs en krijgen dus dezelfde kansen. Het probleem van deze visie op gelijke kansen is dat leerlingen geen gelijke startpositie hebben en dat de buitenschoolse omgeving van leerlingen, thuis en buitenshuis, enorm kan verschillen. Die omgeving speelt ook een rol in het schoolsucces dat leerlingen kunnen behalen. Daardoor kan een gelijke behandeling bij verschillende leerlingen leiden tot ongelijke uitkomsten.
- **Ongelijke investering:** deze visie gaat uit van een passende, en dus soms ongelijke, investering om tot gelijke uitkomsten te komen. In sommige gevallen is een gelijke behandeling onvoldoende om tot gelijke uitkomsten te komen, maar moet er worden gecompenseerd voor belemmerende factoren die invloed hebben op het leer- en ontwikkelproces van leerlingen.

Binnen de Rijke Schooldag wordt gewerkt vanuit de eerste visie, waarbij een gelijke investering voor iedere leerling op de deelnemende scholen het uitgangspunt is.

Hoofdstuk 3. Verkenning voormalig onderzoek naar de Rijke Schooldag

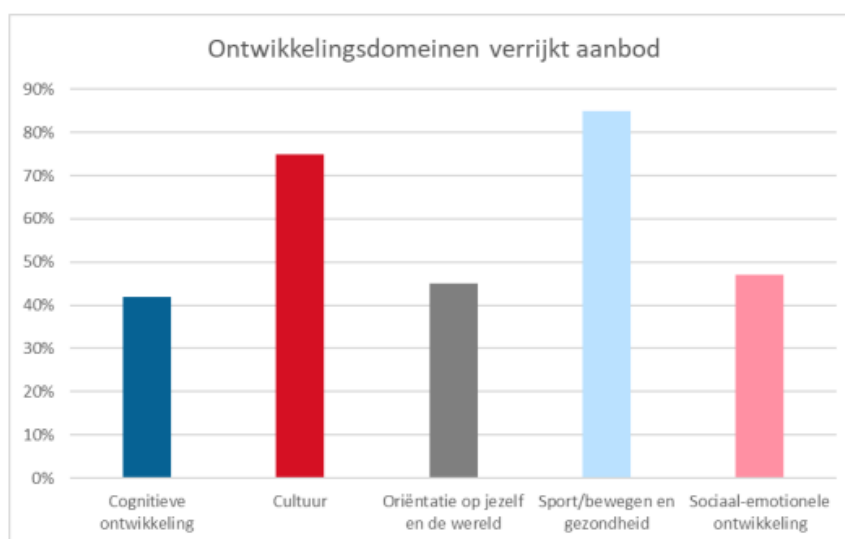
In opdracht van het ministerie van OCW heeft een consortium van Oberon, KBA Nijmegen en het Kohnstamm Instituut in de periode december 2022 – maart 2023 een inventariserend onderzoek naar de Verrijkte Schooldag uitgevoerd. De inventarisatie staat ten dienste van een goede uitvoering van het programma School en Omgeving (Van der Grinten et al., 2023).

3.1 Activiteiten

Ongeveer de helft van de scholen voor regulier en speciaal primair en voortgezet onderwijs in het land biedt een bepaalde vorm van verrijkt aanbod aan haar leerlingen, al dan niet met een subsidie van School en Omgeving. De scholen die verrijkt aanbod bieden, zijn gelegen in regio's door het gehele land. Ruim een kwart van de programma's met verrijkt aanbod valt onder het programma School en Omgeving. Scholen maken deel uit van een voorloperscoalitie, doorgroeierscoalitie of gaan verrijkt aanbod bepalen en ontwikkelen met behulp van een starterssubsidie. De programma's voor verrijkt aanbod worden (ook) bekostigd met eigen middelen van de school, andere subsidies op nationaal, provinciaal en gemeentelijk niveau. Bij een klein deel van de programma's wordt er om een eigen bijdrage van ouders en leerlingen gevraagd. Binnen de programma's worden activiteiten uitgevoerd passend bij de ontwikkelingsdomeinen Cognitieve ontwikkeling, Cultuur, Oriëntatie op jezelf en de wereld, Sport/bewegen en gezondheid en Sociaal-emotionele ontwikkeling. Scholen richten zich met hun verrijkt aanbod vaak op meerdere domeinen (Van der Grinten et al., 2023).

De activiteiten die worden aangeboden binnen den programma's hebben het vaakst betrekking op de domeinen Cultuur en Sport/bewegen en gezondheid (respectievelijk 75% en 85%), zoals ook duidelijk zichtbaar in de figuur. De aangeboden activiteiten zijn meestal bedoeld voor alle leerlingen van de school (gelijke investering). Activiteiten behorende tot de domeinen Cognitieve ontwikkeling en Sociaal-emotionele ontwikkeling zijn vaker

bedoeld voor een specifieke doelgroep. Het verrijkt aanbod wordt voornamelijk door scholen georganiseerd, waarbij de samenwerking voornamelijk wordt gezocht met andere scholen, culturele instellingen, sportinstellingen, onderwijsondersteunende organisaties en zorg- en welzijnsorganisaties (Van der Grinten et al., 2023).

Bron: Van der Grinten et al., 2023

3.2 Voortgang en monitoring

Voor wat betreft de monitoring geeft de rapportage van o.a. het Kohnstamm Instituut aan dat dit nog in de opstart/beginnende fase is. Er is vanuit de reeds lopende initiatieven vooral procesmatige data zoals portretten en filmpjes, interviews over het gerealiseerde aanbod en de samenwerking tussen school en partners, interviews over wensen en behoeften aan activiteiten (bij leerlingen, ouders, scholen), probleemanalyses per school om het meest passende aanbod te bepalen, en van het verzamelen van meer gestandaardiseerde informatie over het aanbod (in aantal uren, deelname, kwaliteitskenmerken). Daarnaast worden een aantal conclusies getrokken in de rapportage, die ook voor de Rijke Schooldag in Zwolle interessant zijn om mee te nemen (Van der Grinten et al., 2023):

- Het is nog te vroeg om te spreken van kennis en inzichten die aanwezig of in ontwikkeling zijn in het lopende (monitor)onderzoek waarin de coalities betrokken zijn;
- Een deel van de onderzoeken loopt al langer en komt voort uit eerdere subsidieregelingen. Soms komt het rijke schooldag-aanbod alleen beperkt of zijdelings aan de orde, soms wordt er ingezoomd op specifieke deelaspecten van het programma, soms worden vragen toegevoegd die specifiek gaan over het verrijkte aanbod;
- Het is via de geïnventariseerde onderzoeken niet mogelijk om een directe relatie te leggen tussen enerzijds het extra aanbod van verrijkte schooldagactiviteiten en anderzijds de opbrengsten bij leerlingen (of ouders);
- In toekomstige rapportage zijn wellicht wel relevante inzichten te vinden over belangrijke randvoorwaarden en succesfactoren voor een goede organisatie van het verrijkte aanbod en/of en het bereiken van opbrengsten bij leerlingen;
- Ook kunnen mogelijk (delen van) instrumenten uit de lokale onderzoeken gebruikt worden in een landelijke monitor. Daarvoor moet echter eerst duidelijk zijn wat er op landelijk niveau gemeten zou moeten worden en welke meetinstrumenten/metingen daarbij aansluiten.

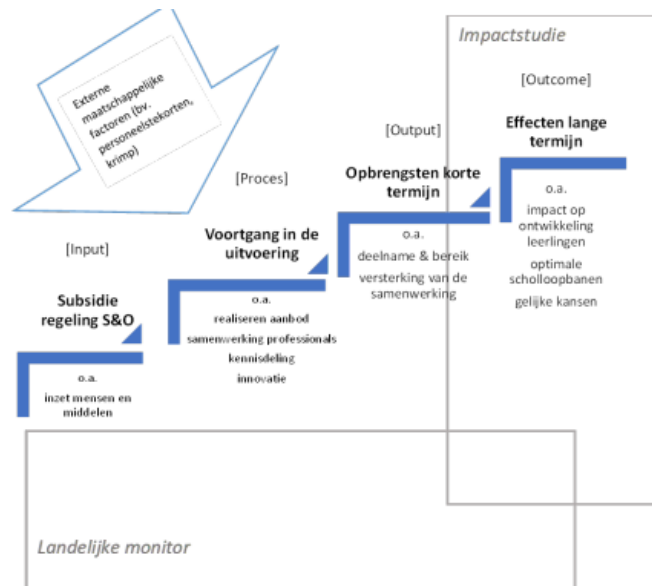
3.3 Subsidieregeling en financiering coalities

De rapportage gaat ook in op de subsidieregeling en de financiering die daarmee gemoeid is. Het onderzoek toont aan dat er behoefte aan ruimte in de periode waarin de subsidie kan worden ingezet. Verder is het van belang om duidelijk te communiceren dat activiteiten wel onder schooltijd georganiseerd mogen worden, mits die dan niet worden gerekend tot onderwijstijd. Verder is er behoefte aan langjarige financiering, omdat de gewenste resultaten niet met korte interventies kunnen worden bereikt. Om dit te bereiken is er behoefte aan zekerheid over zowel de cofinanciering als de subsidieregeling, bij voorkeur via financiering met een meerjarig karakter (Van der Grinten et al., 2023).

Daarnaast toont het onderzoek aan dat de coalities in het land sterk verschillen in omvang en dat de huidige regeling hier niet op ingericht is. Bij de vormgeving van de vervolgregeling ligt het voor de hand om bijvoorbeeld het aantal leerlingen met risico op achterstanden mee te laten wegen bij de verdeling van het totale budget. Financiering via een schoolbestuur kan wenselijk zijn als de coalitie bestaat uit één school of enkele locaties van één schoolbestuur. In andere gevallen, bijvoorbeeld als de coalitie een groot gebied beslaat met meerdere scholen van verschillende besturen, kan financiering via de gemeente de voorkeur hebben. Financieren via de gemeente kan ook de voorkeur hebben als de verrijkte schooldag aanpak onderdeel is van een ander, langlopend programma waarin de gemeente leidend is (Van der Grinten et al., 2023).

3.4 Monitoring en outcome

Voor wat betreft de monitoring en outcomes geeft de rapportage aan dat daar nog een slag in geslagen moet worden met de verschillende coalities van de Rijke Schooldag. Er wordt in de rapportage een weergave gegeven van hoe deze monitoring eruit kan komen de zien op hoofdlijnen (zie afbeelding). Indicatoren moeten nog worden vastgesteld, in overleg met de coalities. Daar zouden we ook als onderdeel van het huidige onderzoek rekening mee kunnen houden en aandacht aan kunnen besteden in Fase 2 van het onderzoek (Van der Grinten et al., 2023).

Hoofdstuk 4. Resultaten fase 1

Voor fase 1 van het onderzoek naar de Rijke Schooldag in Zwolle is gebruik gemaakt van semigestructureerde interviews met directe betrokkenen bij de uitvoering van Abby D. Daarnaast is er een overzicht gemaakt van de activiteiten die op dit moment worden uitgevoerd, als onderdeel van het schoolaanbod en het wijkaanbod in Holtenbroek. Daarnaast hebben we gesprekken gevoerd met ouders van een school in Holtenbroek, over het aanbod van de Rijke Schooldag. Fase 1 van het onderzoek is uitgevoerd tussen juli 2023 – december 2023.

4.1 Interviews

In totaal zijn er 10 semigestructureerde interviews gehouden met in totaal 11 respondenten. De interviews hadden een duur tussen de 30 – 60 minuten. De interviews zijn, met toestemming van de respondenten, opgenomen. Ieder interview is vervolgens door de onderzoeker (E.E.) samengevat, op basis van de topics in de interview leidraad. Op basis van de samenvattingen per interview zal hieronder een overzicht worden weergegeven van de belangrijkste resultaten. De andere onderzoekers binnen het project (D.G, I.P. en R.T.) hebben op basis van de samenvattingen meegekeken of de belangrijkste resultaten zijn weergegeven in onderstaande overzicht.

Weergave van de wijk

De geïnterviewden omschrijven de wijk Holtenbroek als een kwetsbare wijk van Zwolle, waarin relatief veel armoede is en ook veel eenoudergezinnen leven. Het is daarnaast een multiculturele wijk, waarbij uit een eerder onderzoek bleek dat er meer dan 70 nationaliteiten wonen. De wijk blijft relatief kwetsbaar, omdat de gezinnen die het financieel beter hebben vaak vertrekken uit de wijk en zich vestigen in andere wijken van Zwolle. Ongeveer 70% van de woningen in de wijk is sociale huur. De draagkracht van de wijk is dus laag, omdat draagkrachtige gezinnen verhuizen en er vooral veel statushouders en mensen met een relatief laag inkomen zich vervolgens weer vestigen. Deze mensen zijn beperkter in de uiting van de Nederlandse taal (NT2), waardoor het ook lastig is om (vooral in het begin) met deze gezinnen de communiceren. Daarnaast is er bij veel gezinnen een vorm van hulpverlening betrokken.

Diverse geïnterviewden geven aan dat er relatief veel (jeugd)criminaliteit voorkomt in de wijk. Door de vestiging van een locatie van het politiebureau in de wijk is dit de afgelopen jaren al verbeterd, door de zichtbaarheid van de politie en ook het welzijnswerk in de wijk. Hierdoor is ook een deel van de jongeren “naar binnen gejaagd” en daardoor minder zichtbaar als hangjeugd. Wel wordt aangegeven dat een aantal jaar geleden de jongerenwerkers zichtbaarder waren in de wijk dan op dit moment. Er wordt tevens aangegeven dat de voorzieningen in de wijk veel meer verspreid zouden moeten worden in de wijk, waar nu de Bachlaan vooral de voorzieningenlaan is.

De scholen geven aan dat er vooral ervaren leerkrachten op de scholen werken en leerkrachten die affiniteit hebben met de kwetsbaardere doelgroep. Het vraagt wel echt iets anders van leerkrachten om op deze scholen te werken, vooral ook in de afstemming met de ouders/verzorgers en het feit dat kinderen over het algemeen wat extra aandacht vragen (gezien wat thuis speelt, NT2 etc.). Een aantal scholen geeft ook aan dat er relatief gezien meer huisbezoeken worden gedaan bij leerlingen, in vergelijking met andere scholen. Daarnaast zijn er op een aantal scholen brugfunctionarissen

aanwezig om, in het verlengde van de leerkrachten, de verbinding te vormen tussen school en thuis. Zij kunnen bijvoorbeeld ondersteunen in het aanvragen van subsidie bij het Jeugd Sport en Cultuurfonds, het regelen van een fiets (via het Fietsplan) of een aanmelding bij de Voedselbank.

4.1.2 Doelstellingen en overtuigingen Rijke Schooldag

De doelstellingen en overtuigingen in relatie tot de Rijke Schooldag (RS) die genoemd worden hebben betrekking op de samenwerking tussen partijen en daarnaast een meer idealistische overtuiging van de geïnterviewden over het doel van de RS. Zo wordt er bijvoorbeeld aangegeven dat één van de belangrijke doelstellingen van de RS is om verschillende partijen die actief zijn in de wijk rondom sport, cultuur, onderwijs, welzijn samen te brengen. De verschillende partijen in de wijk moeten de handen nog meer in één slaan om kinderen in de wijk meer kansen te kunnen bieden op het ontdekken en ontwikkelen van hun talenten en vaardigheden. Zwolle is één van de weinige coalities die het aanbod van de RS zowel vanuit de wijk als vanuit de verschillende scholen aanpakt. Veel coalities kiezen voor een aanpak puur vanuit de scholen. De geïnterviewden zijn het er over het algemeen over eens dat ook in de toekomst een wijkaanbod en een schoolaanbod naast elkaar zouden moeten blijven bestaan.

De geïnterviewden geven daarnaast aan dat de RS voor hen ook gaat over het kunnen bieden van kansen aan kinderen uit de wijk om hun eigen interesses en talenten te ontdekken en verder te kunnen ontwikkelen. Daarbij gaat het voor een aantal mensen verder dan alleen het aanbieden van sportieve of culturele activiteiten, maar ook bijvoorbeeld om het aanleren van levensvaardigheden (communicatie, debatteren, voor jezelf opkomen). Op deze manier kunnen we kinderen ook vaardigheden meegeven waardoor ze sterker staan in de wijk.

Daarbij wordt meteen ook de uitdaging genoemd dat het de komende jaren vooral belangrijk wordt om specifiek die kinderen (en jongeren) deel te laten nemen aan het aanbod, die dat niet vanzelfsprekend doen. Bijvoorbeeld om praktische redenen (oppassen op broertjes/zusjes, geen vervoer, onbekendheid met de activiteiten). Dat bereiken we niet alleen met posters en flyers, daarvoor is ook veel meer persoonlijk contact met de gezinnen nodig, zowel vanuit de welzijnsorganisaties als vanuit school. De opbouwwerkers, de leerkrachten, onderwijsassistenten, pedagogisch medewerkers en de brugfunctionaris spelen daarin een belangrijke sleutelrol. Het gaat om “de onbereikbare bereikbaar maken” en daar hebben alle betrokken partijen bij de RS een rol in. De gemeente Zwolle zou daarin nog nadrukkelijker positie kunnen nemen, net als de sociale wijkteams. Deze worden op dit moment nog als afwezig ervaren door een aantal betrokkenen binnen de RS. De Sociale Wijkteams zijn bezig om te overleven, maar nemen/hebben weinig tijd en ruimte om ook de blik naar buiten toe te werpen, richting de wijk.

In het verlengde daarvan wordt ook meermaals de rol van de ouders/verzorgers genoemd, die nog veel meer benut zouden kunnen worden in het RS-aanbod. Ook in het verlengde van het creëren van een pedagogische basis en alle betrokken die daarin een rol hebben en ook in kader van het benutten van het potentieel van deze ouders. Een relatief grote groep ouders/verzorgers zit thuis omdat ze niet werken, maar hebben wellicht wel talenten die ze kunnen inzetten als onderdeel van het RS-aanbod. Die slag hebben we nu bijna nog niet geslagen, op een enkele workshop na waarbij ouders van de school bijvoorbeeld een rol hadden in de begeleiding.

4.1.3 Afstemming en overleg

Door alle geïnterviewden wordt het belang onderstreept van een coördinator van de RS die het geheel overziet. De rol van de kartrekker van de Rijke Schooldag in Zwolle wordt daarin als onmisbaar gezien, sinds zij deze functie heeft opgepakt binnen de RS, hebben de activiteiten en de onderlinge afstemming een vlucht genomen. Men geeft aan dat iemand tijd en ruimte moet hebben om schooloverstijgend en wijkoverstijgend de afstemming te zoeken tussen partijen, daar hebben de scholen en ook de betrokken organisaties zelf nauwelijks tijd voor.

In Holtenbroek is er daarnaast een nauwe samenwerking tussen de kartrekker (overkoepelend), senior opbouwwerker Travers (strategisch, lange termijn visie) en iemand van SportService Zwolle (praktische zaken en uitvoering). Dit wordt door de betrokkenen als prettig ervaren. Er is daarnaast ook een projectgroep en een stuurgroep, die afstemmen over de RS. Wie er precies in deze twee groepen zitten, wordt op basis van de interviews niet duidelijk. Daarnaast verschilt het per school wie er de coördinatie heeft over de activiteiten (variërend van directeur, tot onderwijsassistent, leerkracht, pedagogisch medewerker), aanmeldingen en de opvang tussen schooltijd en start van de activiteit (variërend van onderwijsassistent, leerkracht, pedagogisch medewerker en conciërge). In het wijkcentrum is daar één centraal iemand voor. Het verschilt tevens per school in hoeverre het wijkaanbod van de RS ook onder de aandacht gebracht wordt. Sommige scholen focussen zich alleen op het eigen aanbod, anderen brengen ook het wijkaanbod actief onder de aandacht bij leerlingen. Ook in het wijkcentrum ligt vooral de focus op het eigen wijkaanbod en nog wat minder op het aanbod op de scholen binnen de wijk.

4.1.4 Belemmerende factoren in uitvoering

Tijdens de interviews werden er diverse belemmerende factoren genoemd over de uitvoering van het Rijke Schooldag aanbod. Een eerste belemmerende factor is het bereiken van die kinderen die het aanbod juist zo hard nodig hebben. Vaak liggen er volgens de geïnterviewden praktische belemmeringen aan ten grondslag die er voor zorgen dat deze kinderen nog niet deelnemen, zoals: (1) het feit dat ze soms moeten oppassen op broertjes/zusjes, (2) een taalbarrière waardoor de informatie over het aanbod ouders niet bereikt, (3) een cultuurbarrière waarbij ouders/verzorgers soms onbekend zijn met de activiteit, verenigingscultuur en het feit dat meisjes soms heel beschermd worden opgevoed, (4) onbekendheid bij kinderen zelf (onbekend maakt onbemind), (5) dat er nu vaak in de klas geen aandacht is voor het RS-aanbod op school en in de wijk.

Daarnaast zijn niet alle workshopleiders zijn in staat om met deze kinderen op een goeie pedagogisch/didactische manier aan de slag te gaan, spelen er vragen en zorgen omtrent de financiering en borging van de RS; krijgt het een structureel karakter? Daarnaast wordt als belemmerende factor nog de omvang van de RS genoemd. Recentelijk zijn er meer scholen binnen Zwolle gestart met RS-aanbod. De vraag is of we de kwaliteit nog kunnen waarborgen. Opschalen is niet altijd beter, focus aanbrengen is ook belangrijk. De speciaal basisonderwijs school die betrokken is bij de RS geeft aan dat sommige leerlingen niet uit Zwolle komen en daarom gebruik maken van taxi, waardoor ze niet in staat zijn om deel te nemen aan het wijk- en schoolaanbod.

Er wordt ook aangegeven dat er verschil zit tussen de scholen in hoe soepel het RS-aanbod verloopt. Dat heeft o.a. te maken met hoelang de scholen bezig zijn met het RS-aanbod, maar ook met het draagvlak en de prioriteiten die gesteld worden door de scholen zelf.

4.1.5 Bevorderende factoren in uitvoering

Tijdens de interviews werden er ook diverse bevorderende factoren genoemd over de uitvoering van het Rijke Schooldag aanbod. Een van de belangrijkste bevorderende factoren die genoemd wordt is dat het gratis is voor kinderen om aan deel te nemen. Bij heel veel activiteiten is dat namelijk niet het geval (zoals bij een sportclub gaan, los van de RS muziekles krijgen etc.). Een van de bevorderende factoren die vaak genoemd wordt is de rol van sleutelfiguren, zowel op school als in de wijk (welzijnswerkers die bekend zijn in de wijk, leerkrachten, de conciërge, pedagogisch medewerkers). Het valt of staat ook met de persoon die de workshop geeft; lukt het hem of haar om ook echt aan te sluiten bij de belevingswereld van deze kinderen? Het gaat om het kweken van vertrouwen bij zowel de kinderen als de ouders/verzorgers, dat aspect moet niet onderschat worden. In het verlengde daarvan wordt genoemd dat het nog meer betrekken van ouders/verzorgers bij de uitvoering van het aanbod, zowel in de wijk als op scholen, kan zorgen voor nog meer bekendheid en draagvlak. Ouders zouden bijv. ook een kleine financiële vergoeding kunnen ontvangen voor hun inzet.

Daarnaast wordt als bevorderende factor genoemd dat de activiteit die wordt georganiseerd ook aansluit bij de normen en waarden van de diverse culturele achtergronden. De inzet van studenten in het RS-aanbod wordt ook als bevorderende factor genoemd, mits de studenten wel goed voorbereid zijn op de taak en/of rol die ze hebben binnen een activiteit en hoe goed ze in staat zijn om aan te sluiten bij de doelgroep.

Daarnaast wordt als bevorderende factor genoemd dat door de financiering vanuit de RS, reeds bestaande activiteiten geïntensiveerd konden worden, waardoor ze voor meer kinderen beschikbaar zijn gekomen in de wijk (bijv. de typcursus Politiekids). Voor de scholen is het voordeel van de extra financiering dat ze een eigen aanbod hebben kunnen opzetten en ook iemand binnen de school konden financieren die de aanmeldingen doet, kinderen opvangt en de begeleiding richting de activiteit doet.

Tevens wordt de ontwikkeling van de Rijke Schooldag app als bevorderende factor gezien, omdat daarmee het aanbod ook in meerdere talen beschikbaar komt en voor meer ouders/verzorgers daarmee ook te begrijpen is.

4.1.6 Betrekken kinderen en ouders/verzorger bij bepalen aanbod

Op basis van de interviews kunnen we concluderen dat kinderen en ouders/verzorgers nog maar mondjesmaat betrokken worden bij het opstellen van het RS-aanbod op de scholen en in de wijk. De geïnterviewden geven wel aan dat kinderen over het algemeen wel laten blijken wat ze van de activiteit vinden. Daarnaast wordt aangegeven dat het zoeken is naar hoe kinderen goed te betrekken, omdat ze vaak met ideeën komen op basis van wat ze al kennen (bijv. vooral rondom sport, voetbal). Voor het wijkaanbod is de kinderraad wel betrokken geweest.

Op een aantal plekken zijn ouders betrokken bij het bespreken van het aanbod op de scholen, bijvoorbeeld via de MR of OR. In de wijk wordt wel via de opbouwwerkers aan inwoners uit de wijk input gevraagd voor het aanbod, maar dat gebeurt niet structureel. Wel zijn de geïnterviewden het er over eens dat ouders/verzorgers nog veel meer betrokken zouden kunnen worden bij het opstellen en aanbieden van het aanbod, ook in het kader van borging en bestendiging.

4.1.7 Huidige aanbod in relatie tot doelstelling(en)

Over het algemeen vinden alle geïnterviewden dat het huidige aanbod volstaat in het bereiken van de doelstellingen van de RS. Er zijn nagenoeg geen activiteiten geweest die nadat ze zijn aangeboden zijn gestopt. Vooral de creatieve activiteiten en activiteiten in de natuur zijn heel populair, ook omdat deze voor kinderen minder bekend zijn dan sportieve activiteiten. Het aanbod is op zich redelijk gevarieerd, het gaat met name om een aantal randvoorwaardelijke zaken die maken dat er soms nog niet goed genoeg gebruik gemaakt wordt van het huidige aanbod. Een aantal mensen geven aan dat de variatie in het type activiteiten nog wat uitgebreid zou kunnen worden, bijvoorbeeld als het gaat om aanbod gericht op de ontwikkeling van levensvaardigheden, media of fotografie, een bezoek aan de bakker, fietsenmaker etc. Als positief voorbeeld wordt hierbij genoemd dat het mogelijk was voor drie scholen om een nieuwe keuken voor school aan te schaffen, zodat er ook kooklessen gegeven konden worden.

We zouden nog wel veel meer de verhalen van kinderen kunnen ophalen, wat het hen heeft opgeleverd. Nu zijn we soms nog te veel aan het zenden, eenrichtingsverkeer. Daarmee kan het voor ouders ook gaan leven of voor andere kinderen die nu nog een drempel voelen. Een constatering die door meerdere geïnterviewden gedaan wordt is dat ze merken dat het aanbod vooral goed uitpakt voor kinderen in de groepen 4/5/6. Wanneer de kinderen ouder worden (groep 7/8) dan merken vooral de scholen dat ze afhaken in het aanbod. Dat heeft volgens hen lang niet altijd met het aanbod zelf te maken, maar ook met het feit dat deze kinderen zich liever op andere plekken begeven na schooltijd, dan op school.

4.1.8 Wat willen we met elkaar bereiken?

Wanneer we de geïnterviewden vragen wat ze graag bereikt willen hebben aan het einde van (deze termijn) van de RS dan geven ze verschillende dingen aan zoals: (1) ambassadeurs uit de wijk voor het aanbod hebben, die het ook op de langere termijn met elkaar kunnen runnen, (2) dat alle ontwikkelgebieden evenredig vertegenwoordigd zijn in het aanbod, (3) dat we niet meer alleen afhankelijk zijn van financiële middelen vanuit OCW, (4) dat we nog meer en beter met elkaar gaan samenwerken in de wijk waarbij organisaties verder kijken dan hun eigen horizon, (5) dat leerlingen uit de wijk vanuit enthousiasme werken aan hun eigen ontplooiing, (6) dat de verbinding tussen school, kind, activiteiten in de wijk, thuis meer vanzelfsprekend is, (7) dat de gemeente helpt te faciliteren in een gebouw waarin alles (letterlijk) samenkomt, onderwijs, welzijn etc. en waarbij faciliteiten ook gedeeld kunnen worden, (8) een jongerencentrum in de wijk, (9) meer maatwerk op basis van de talenten van een kind (bijv. kunnen faciliteren van deelname kind aan extra aanbod/verenigingsleven buiten de RS om).

4.1.9 Wat zijn valkuilen?

Vanuit de geïnterviewden worden ook een aantal valkuilen genoemd, die vooral te maken hebben met de financiën en borging/duurzaamheid. De RS is nu met name nog afhankelijk van subsidiegelden van OCW voor de komende twee jaar. Hoe zorgen we ervoor dat we ook op de langere termijn dit aanbod in de benen kunnen houden? En welke rol kan de gemeente Zwolle daarin ook nog spelen, naast de eigenlijk verantwoordelijkheid van organisaties zelf? Door het aanbod nu voor kinderen beschikbaar te hebben, maakt het extra kwetsbaar als het straks valt: “het is veel erger om te weten wat je mist, dan wanneer je het nooit hebt gehad”. Daarnaast bestaat er de angst de RS toch teveel afgerekend gaat worden op aantallen en niet op kwaliteit (kwantiteit boven kwaliteit).

Daarnaast zien de geïnterviewden vooral valkuilen als het gaat over de praktische randvoorwaarden rondom het aanbod. Het vergt veel tijd, aandacht en inspanning om die weg te nemen, dat vraagt veel meer dan het neerzetten van een goed aanbod. Hierin spelen de sleutelfiguren een onmisbare rol. Ouderbetrokkenheid en de communicatie met ouders wordt hierin ook vaak genoemd. Verder wordt als één van de valkuilen genoemd dat de RS teveel in de systeemwereld georganiseerd blijft. Organisaties willen zichzelf nog te vaak een te groot gedeelte van de taart toe-eigenen. Betrokken organisaties moeten soms ook bereid te zijn om water bij de wijn te doen en het kind centraal te blijven stellen. Zoals ook al eerder werd aangegeven moeten de sleutelfiguren een belangrijke rol hierin blijven spelen, net als de ouders/verzorgers uit de wijk.

4.2 Inventarisatie aanbod

Onderdeel van Fase 1 was tevens het inventariseren van het aanbod van de Rijke Schooldag. De activiteiten die staan opgenomen in onderstaand overzicht worden op dit moment aangeboden op de scholen en in de wijk (schoolaanbod en wijkaanbod). We hebben de activiteiten opgedeeld in verschillende categorieën, zoals sport & spel, creatief, muziek/dans/drama, natuur activiteiten en overige activiteiten. Wat meteen opvalt is dat er relatief veel sportieve activiteiten zijn, in relatie tot het overige aanbod.

Activiteiten Rijke Schooldag per categorie

Sport & spel

- Kaboutersport
- Buitenspelen/buiten sporten
- Sport en spel
- Extra gym (op uitnodiging)
- Apenkooigym
- Kickboks
- VR-games
- Pannavotbal
- Meidensport
- Zaalvoetbal
- Kies je sport
- Supergym
- Basketbal
- Peutergym
- Multisport
- Social games
- Bootcamp
- Voetbaldartbord
- Rugby
- Taboron
- Sportbeleving

Creatief

- Bouw je eigen verhaal
- Fantasievriend
- Vogelhuisje maken
- Creatief met knuffel en kerst
- Graffiti
- Creatief met de naaimachine
- Haal meer uit je creativiteit
- Teken en schilderen
- Kunstenaar Ratjetoe
- 3d-pen
- Creatieve workshop
- Waar is Ludwig?
- Waar is de draak?

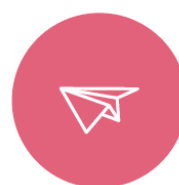
Muziek, dans & drama

- Drama met juf Diana
- Trommelen
- Streetbeat
- Hiphop-dans
- Van alles met muziek

Natuur

- Moestuin-maandag
- Bosclown
- Het rollende speelplein

Overig

- Meidenclub (PO)/Meidengroep (VO)
- Proefjes en raketten
- Huiswerkbegeleiding (PO)/Huiswerkklas (VO)
- Vuurkracht Junior
- Politiekids
- Superkidsclub
- Typecursus TypeTopia
- Minibiebs
- School's cool
- Kidsclub Vlasakkers
- Jeugdclub Vlasakkers

Daarnaast hebben we een overzicht gemaakt van de organisaties die betrokken zijn bij de uitvoering van de Rijke Schooldag in Zwolle. Die hebben we ook weer opgedeeld per type activiteit. Tevens staat er meer informatie in opgenomen over de scholen en onderwijsbesturen die zijn aangehaakt, opdrachtgevers van de Rijke Schooldag en organisaties betrokken bij de communicatie rondom de Rijke Schooldag.

Betrokken organisaties Rijke Schooldag per categorie

Creatief/Kunst

- Markantus
- Kunsteducatie Nederland
- Klaver 5
- Grote Broer Kunsteducatie (PO)
- Kleinkunstig (VO)
- Studio Zomaar Zon
- Top of the Hill/Zwolle Unlimited

Scholen

- Het Carillon
- De Toonladder
- De Springplank
- De Wieden
- Het Stroomdal
- De Wilgenburg
- Al Amana
- Van der Capellen
- Thorbecke vmbo-PrO
- ISK (StartCollege)
- Vrije School Michaël
- Onderwijsroute 10-14
- KC de Korenbloem
- Facet
- Oosterenk

Sport & spel

- Tabonon
- B-Better
- Sport Service Zwolle

Opdrachtgevers

- Gelijke Kansen Alliantie
- Ministerie OCW

Natuur

- Biotuin Dijklandhoeve
- Poer Natoer
- Natuureducatie DRIL
- Buitengeluk

Muziek, dans & drama

- Drama met juf Diana
- Muziekpraktijk Goed Gestemd
- Grandesco
- Cultureel Instituut voor Creativiteit en Kunsten (CICK)/De Zwolse Muziekschool

Media & Communicatie

- Wijkkrant Aakwa
- Wijkkrant Holtenbroek
- STAM grafisch ontwerp en illustraties
- Nieuwsbrief Wijkcentrum Bestevaar
- Stadkamer De Websmid
- Circade

Zorg & Welzijn

- Travers Welzijn

Onderwijsinstellingen/Schoolverenigingen

- Openbaar Onderwijs Zwolle
- Catent
- Vivente
- Hogeschool Windesheim
- Hogeschool Viaa

Kinderopvang

- Prokino
- Kinderopvang Breed
- Doornijn

Gemeente

- Gemeente Zwolle

4.3 Gesprekken met ouders/verzorgers

Er zijn 2 gesprekken gevoerd met 4 ouders van scholen uit de wijk Holtenbroek. Hierbij moet vermeld worden dat 2 van de geïnterviewde ouders in Stadshagen wonen, terwijl hun kind in Holtenbroek op school zit. Deze gesprekken zijn met toestemming van de ouders opgenomen en vervolgens getranscribeerd. De topics die aan bod kwamen in deze gesprekken zijn tevens verwerkt in een vragenlijst in Enalyzer, als aanvulling op de data vanuit de gesprekken. Deze vragenlijst is via Parro onder ouders/verzorgers in Holtenbroek verspreid en is door 17 respondenten ingevuld. In het onderstaande overzicht worden de belangrijkste resultaten vanuit de gesprekken en de vragenlijsten weergegeven. De volledige resultaten van de vragenlijsten zijn opgenomen als bijlage.

4.3.1 Het aanbod van de Rijke Schooldag

De ouders met wie gesprekken zijn gevoerd zijn allen bekend met het aanbod van de Rijke Schooldag. Hun kinderen kwamen thuis met een flyer en waren enthousiast over de activiteiten. De helft van de ouders geeft aan dat hun kinderen momenteel nog enthousiast zijn. Ze willen het liefst deelnemen aan alle activiteiten. De andere helft geeft aan dat het enthousiasme bij hun (oudste) kind uit groep 7 is afgenomen, omdat het aanbod niet aansluit bij de interesses van het kind.

Van de 17 respondenten die de vragenlijst hebben ingevuld, zijn 14 ouders/verzorgers bekend met het aanbod. Het merendeel (92,3%) van de 14 ouders geeft aan dat het aanbod passend is bij de behoeften van kinderen en hun ouders/verzorgers.

4.3.2 Aanvullingen op het aanbod

In één van de gevoerde gesprekken gaf een ouder aan dat praktijkgerichte activiteiten, met het oog op de beroepskeuze van de kinderen, een welkome aanvulling zouden zijn. Daarnaast werden zowel in één van de gesprekken als in de vragenlijst zwemles genoemd. Een ouder lichtte toe dat dit op logistiek en financieel vlak lastig kan zijn voor ouders in de wijk Holtenbroek, waardoor kinderen in groep 7 soms nog geen zwemdiploma hebben.

Andere aanvullingen die genoemd werden in de gesprekken en in de vragenlijsten zijn: tekenen, koken en bakken, een specifieke sport als volleybal of basketbal, muziekles, dansles, schilderen, tuinieren en ICT-vaardigheden als Word en PowerPoint en het omgaan met TikTok, Instagram en YouTube.

4.3.3 Bevorderende factoren

Ouders geven aan dat zij het heel positief vinden dat het Rijke Schooldag aanbod beschikbaar is in Zwolle en dat het gratis wordt aangeboden. Een ouder noemt dat er genoeg workshopleiders en vrijwilligers zijn, waardoor kinderen veel aandacht krijgen. Daarnaast geven 2 ouders aan dat hun kind erg veel plezier heeft in de activiteiten.

“Dat vind ik als ouder heel fijn om te zien, dat mijn kind gewoon ook opbloeit. Je ziet gewoon dat zij er echt heel veel plezier in heeft.”

Ook in de vragenlijst worden deze bevorderende factoren genoemd. Ouders/verzorgers benoemen dat hun kind blij wordt van de activiteiten en dat er genoeg variatie is. Ook het feit dat de activiteiten gratis zijn wordt door 2 respondenten erg gewaardeerd.

“Het financiële gedeelte is ook prettig, zo hoeft een kind niets tekort te komen en zijn ze allemaal gelijk.”

Dat de activiteiten op school plaatsvinden noemen 4 respondenten als een bevorderende factor, omdat school een veilige plek is en er geen logistieke uitdagingen ontstaan. Daarnaast wordt het door een respondent erg gewaardeerd dat er veel beweegactiviteiten plaatsvinden, omdat kinderen thuis veel gamen.

4.3.4 Belemmerende factoren

Zoals eerder vermeld wonen 2 ouders met wie een gesprek is gevoerd in Stadshagen, terwijl hun kind in Holtenbroek op school zit. Deze ouders ervaren logistieke problemen als hun kind wil deelnemen aan een activiteit die niet op school plaatsvindt. Verder geven 2 ouders aan dat er weinig tijd zit tussen het bekendmaken van de activiteiten en deadline voor de opgave, waardoor er naar hun idee minder kinderen aansluiten.

“Nu zit er best veel druk achter, zodat je al gauw denkt: laat maar.”

De helft van de ouders heeft het idee dat er op school weinig aandacht besteed wordt aan het aanbod en vermoedt dat veel ouders in Holtenbroek niet snappen wat er precies bedoeld wordt wanneer zij een flyer of een bericht via Parro ontvangen over het aanbod van de Rijke Schooldag. Meer uitleg is volgens hen wenselijk. Daarnaast lijkt het ouders goed als kinderen worden betrokken bij het samenstellen van het programma, om zo nog beter aan te sluiten bij de behoeften van de kinderen.

Een respondent van de vragenlijst gaf aan dat sommige workshopleiders kleding dragen met ongepaste teksten.

4.4 Input vanuit kinderen

Om inzicht te krijgen in de ervaringen van kinderen met het aanbod van de Rijke Schooldag zijn op een verschillende scholen posters en stickers uitgedeeld. De workshopleiders is gevraagd of ze aan het eind van elke workshop naar de ervaringen van de kinderen willen vragen. De kinderen plakken een groene smiley op de poster als ze de activiteit leuk vonden, een oranje smiley als ze de activiteit niet heel leuk, maar ook niet stom vonden en een rode sticker als ze de activiteit niet leuk vonden.

Er zijn reacties vanuit SBO Facet en De Toonladder. Kinderen van beide scholen hebben 5 activiteiten beoordeeld. Er zijn geen rode smileys opgeplakt door de kinderen. Van de 96 opgeplakte stickers, zijn er 89 groen en 7 oranje. Hieruit kunnen we opmaken dat de activiteiten door de meeste kinderen positief gewaardeerd worden.

Een kanttekening hierbij is, dat niet alle activiteiten beoordeeld zijn door de kinderen. Daarnaast is er niet van alle scholen respons. Er zou meer informatie opgehaald kunnen worden als de kinderen hun waardering in een gesprek kunnen toelichten.

4.5 Conclusie fase 1

De resultaten uit Fase 1 bieden aanknopingspunten voor het onderzoek in Fase 2. De belangrijkste aanknopingspunten voor Fase 2, op basis van de resultaten uit de eerste fase zijn:

1. Borging en implementatie vraagstuk;
2. Structureel betrekken van ouders/verzorgers en kinderen bij het aanbod en de uitvoering;
3. Manieren bedenken om de waarde van het aanbod op een kwalitatieve manier in kaart te brengen;
4. Nadenken over hoe de Rijke schooldag te kunnen monitoren aan de hand van een aantal indicatoren.
5. Aan de slag met belemmerende en bevorderende factoren uit fase 1.

Hieronder lichten we deze vijf belangrijkste aanknopingspunten toe.

4.5.1 Borging/implementatie vraagstuk rondom de Rijke Schooldag

Dit is een vraagstuk dat we vaker zien, ook buiten het Rijke Schooldag project om. Scholen worstelen met de taken en rollen die ze hebben en soms ook toebedeeld krijgen. Het zou interessant kunnen zijn om hier met de Zwolse scholen ook het gesprek over te voeren, in dit geval wel in het kader van de doelstellingen van de Rijke Schooldag (en misschien ook net wat breder in het kader van School en Omgeving, bijv. ook gerelateerd aan de brugfunctionaris). In het verlengde daarvan ligt er een implementatie vraagstuk rondom de Rijke Schooldag; wat is er voor nodig om het aanbod te kunnen laten beklijven, ook als er geen vervolfinanciering komt.

Wat we merken is dat de scholen en het aanbod nog te veel los van elkaar staan. Een duidelijke visie op hoe we het sociaal kapitaal van de leerlingen en de talentontwikkeling willen stimuleren is van belang voor het implementatievraagstuk rondom de Rijke Schooldag. Nu is het een naschools aanbod. Wat als het aanbod geïntegreerd zou zijn in een “verlengde/gewone schooldag”? Dan hebben we naast vakken als taal en rekenen ook een vak wat gaat over het ontplooiën van muzikale kwaliteiten of meer kunstzinnige kwaliteiten. En hoe is vanuit die gedachte ook de relatie met de (maatschappelijke) partners in de wijk, die nu betrokken zijn bij het aanbod? Het idee/de visie zou kunnen zijn dat het Rijke Schooldag aanbod kan bijdragen aan de kwaliteit van het onderwijs, de ontwikkeling van kinderen (talenten) en vergroten van het sociaal kapitaal van leerlingen in de wijk.

4.5.2 Het structureel betrekken van kinderen en ouders/verzorgers bij het aanbod

Het structureel betrekken van kinderen en ouders/verzorgers bij het aanbod van de Rijke Schooldag gaat over diverse dingen:

- **Het aanbod bepalen:** het aanbod bepalen gaat over de evaluatie van de huidige activiteiten én gaat over het nieuw te creëren aanbod (of behoud van aanbod dat goed aansluit). Wat we ook terug kregen uit de interviews is dat het aanbod vooral goed aansluit bij de middenbouw. Met name richting de bovenbouw merken de betrokkenen dat er minder kinderen deelnemen. Eén van de argumenten die daarvoor wordt aangedragen is dat kinderen uit groep 7/8 vaak na schooltijd geen zin meer hebben in “schoolse” activiteiten. Goed om te verkennen wat we hier in Fase 2 mee zouden kunnen (qua locatie, qua type activiteiten).
- **Het aanbod aanbieden:** tijdens de interviews kregen we terug dat het wellicht in de toekomst een idee zou kunnen zijn om het aanbod samen met behulp van ouders/verzorgers aan te bieden. Dit kan de betrokkenheid bij de wijk vergroten en mensen zelf ook het gevoel

geven “er toe te doen”. Verkennen bij welke activiteiten we dit zouden kunnen uittesten. Net als de workshopleiders een vergoeding krijgen, zou dat ook kunnen gelden voor deze ouders/verzorgers.

Een ander punt van aandacht is de **communicatie** naar ouders/verzorgers over het Rijke Schooldag aanbod. Op dit moment wordt er nog gewerkt met fysieke flyers en posters, die op de scholen hangen en worden meegegeven aan kinderen. Er is een Abby D app in ontwikkeling die beschikbaar komt in meerdere talen, om de informatievoorziening richting ouders/verzorgers nog beter te maken en ook de aanmeldingen voor de activiteiten beter kan monitoren. Deze app zou kunnen voorzien in een verbeterde informatievoorziening richting ouders/verzorgers, daarnaast kan verkend worden welke andere mogelijkheden er nog zijn w.b.t. communicatie. Deze app is nog niet beschikbaar op dit moment (februari 2024), dus daar kunnen we nog geen concrete verbeteracties aan koppelen.

4.5.3 Methoden om op een kwalitatieve manier de toegevoegde waarde van het aanbod onder de aandacht te brengen

Rondom de Rijke Schooldag worden een aantal gegevens op een manier kwantitatieve manier gemonitord, zoals deelname aan het aanbod. Daarnaast willen we ook op een meer kwalitatieve manier de toegevoegde waarde van de Rijke Schooldag onder de aandacht brengen. Hoe we dat precies kunnen en willen gaan doen (in achtneming van de privacy/AVG) moeten we nog uitwerken, een aantal ideeën zijn:

- Korte filmpjes
- Korte verhalen(bundels) (foto en tekst)
- Kunstwerken / beeldende verhalen

4.5.4 Monitoring en indicatoren Rijke Schooldag

Voor wat betreft de monitoring geeft de rapportage van o.a. het Kohnstamm Instituut aan dat dit nog in de opstart/beginnende fase is. Er is vanuit de reeds lopende initiatieven vooral procesmatige data zoals portretten en filmpjes, interviews over het gerealiseerde aanbod en de samenwerking tussen school en partners, interviews over wensen en behoeften aan activiteiten (bij leerlingen, ouders, scholen), probleemanalyses per school om het meest passende aanbod te bepalen, en van het verzamelen van meer gestandaardiseerde informatie over het aanbod (in aantal uren, deelname, kwaliteitskenmerken). Daarnaast worden een aantal conclusies getrokken in de rapportage, die ook voor de Rijke Schooldag in Zwolle interessant zijn om mee te nemen (Van der Grinten et al., 2023):

- Het is nog te vroeg om te spreken van kennis en inzichten die aanwezig of in ontwikkeling zijn in het lopende (monitor)onderzoek waarin de coalities betrokken zijn;
- Een deel van de onderzoeken loopt al langer en komt voort uit eerdere subsidieregelingen. Soms komt het rijke schooldag-aanbod alleen beperkt of zijdelings aan de orde, soms wordt er ingezoomd op specifieke deelaspecten van het programma, soms worden vragen toegevoegd die specifiek gaan over het verrijkte aanbod;
- Het is via de geïnventariseerde onderzoeken niet mogelijk om een directe relatie te leggen tussen enerzijds het extra aanbod van verrijkte schooldagactiviteiten en anderzijds de opbrengsten bij leerlingen (of ouders);

- In toekomstige rapportage zijn wellicht wel relevante inzichten te vinden over belangrijke randvoorwaarden en succesfactoren voor een goede organisatie van het verrijkte aanbod en/of en het bereiken van opbrengsten bij leerlingen;
- Ook kunnen mogelijk (delen van) instrumenten uit de lokale onderzoeken gebruikt worden in een landelijke monitor. Daarvoor moet echter eerst duidelijk zijn wat er op landelijk niveau gemeten zou moeten worden en welke meetinstrumenten/metingen daarbij aansluiten.

4.6 Aan de slag met de belemmerende en bevorderende factoren

Een eerste belemmerende factor is het bereiken van die kinderen die het aanbod juist zo hard nodig hebben. Vaak liggen er volgens de geïnterviewden praktische belemmeringen aan ten grondslag die er voor zorgen dat deze kinderen nog niet deelnemen, zoals: (1) het feit dat ze soms moeten **oppassen** op broertjes/zusjes, (2) een **taalbarrière** waardoor de informatie over het aanbod ouders niet bereikt, (3) een **cultuurbarrière** waarbij ouders/verzorgers soms onbekend zijn met de activiteit, verenigingscultuur en het feit dat meisjes soms heel beschermd worden opgevoegd, (4) **onbekendheid** bij kinderen zelf (onbekend maakt onbemind), (5) dat er nu vaak **in de klas geen aandacht is voor het RS-aanbod** op school en in de wijk.

Daarnaast zijn niet alle workshopleiders zijn in staat om met deze kinderen op een goede pedagogisch/didactische manier aan de slag te gaan, spelen er vragen en zorgen omtrent de **financiering en borging** van de RS; krijgt het een structureel karakter? Daarnaast wordt als belemmerende factor nog de **omvang** van de RS genoemd. Recentelijk zijn er meer scholen binnen Zwolle gestart met RS-aanbod. De vraag is of we de **kwaliteit** nog kunnen waarborgen. Opschalen is niet altijd beter, focus aanbrengen is ook belangrijk.

De **bevorderende factoren** die genoemd zijn in Fase 1 betreffen:

Een van de belangrijkste bevorderende factoren die genoemd wordt is dat het **gratis is** voor kinderen om aan deel te nemen. Een van de bevorderende factoren die vaak genoemd wordt is **de rol van sleutelfiguren, zowel op school als in de wijk** (welzijnswerkers die bekend zijn in de wijk, leerkrachten, de conciërge, pedagogisch medewerkers). **Het valt of staat ook met de persoon die de workshop geeft**; lukt het hem of haar om ook echt aan te sluiten bij de beleavingswereld van deze kinderen? Het gaat om het kweken van vertrouwen bij zowel de kinderen als de ouders/verzorgers, dat aspect moet niet onderschat worden. In het verlengde daarvan wordt genoemd dat **het nog meer betrekken van ouders/verzorgers bij de uitvoering van het aanbod, zowel in de wijk als op scholen**, kan zorgen voor nog meer bekendheid en draagvlak. Ouders zouden bijv. ook een kleine financiële vergoeding kunnen ontvangen voor hun inzet. Daarnaast wordt als bevorderende factor genoemd dat de **activiteit die wordt georganiseerd ook aansluit bij de normen en waarden van de diverse culturele achtergronden**. De **inzet van studenten** in het RS-aanbod wordt ook als bevorderende factor genoemd, mits de studenten wel goed voorbereid zijn op de taak en/of rol die ze hebben binnen een activiteit en hoe goed ze in staat zijn om aan te sluiten bij de doelgroep. Daarnaast wordt als bevorderende factor genoemd dat door de **financiering vanuit de RS, reeds bestaande activiteiten geïntensiveerd konden worden, waardoor ze voor meer kinderen beschikbaar zijn gekomen** in de wijk (bijv. de typcursus Politiekids). Voor de scholen is het voordeel van de extra financiering dat ze een eigen aanbod hebben kunnen opzetten en ook iemand binnen de school

konden financieren die de aanmeldingen doet, kinderen opvangt en de begeleiding richting de activiteit doet.

Tevens wordt de ontwikkeling van de **Rijke Schooldag app** als bevorderende factor gezien, omdat daarmee het aanbod ook in meerdere talen beschikbaar komt en voor meer ouders/verzorgers daarmee ook te begrijpen is.

Hoofdstuk 5. Resultaten fase 2

Op basis van de uitkomsten van Fase 1, gaan we in Fase 2 verder met een aantal belangrijke aanknopingspunten. De rapportage van Fase 1 en de aanknopingspunten zijn besproken met het kernteam van de Rijke Schooldag (Francien, René, Brian, Harma) en de onderzoekers. Op basis daarvan zijn de thema's en acties verder ingevuld en vormgegeven. Fase 2 van het onderzoek is uitgevoerd tussen januari 2024 – juli 2024.

5.1 Borging en implementatie vraagstuk rondom de Rijke Schooldag

We merken dat veel scholen en betrokken organisaties zich bezighouden met de vraag hoe we de Rijke Schooldag goed kunnen borgen in de toekomst, ook als financiering vanuit het ministerie eventueel stopt. Een duidelijke visie op hoe we het emotioneel, cultuur en sociaal kapitaal van de leerlingen en de talentontwikkeling willen stimuleren is van belang voor het implementatievraagstuk rondom de Rijke Schooldag. Nu is het een naschools aanbod. Wat als het aanbod geïntegreerd zou zijn in een “verlengde/gewone schooldag”? Dan hebben we naast vakken als taal en rekenen ook een vak wat gaat over het ontplooiën van muzikale kwaliteiten of meer kunstzinnige kwaliteiten. En hoe is vanuit die gedachte ook de relatie met de (maatschappelijke) partners in de wijk, die nu betrokken zijn bij het aanbod? Het idee/de visie zou kunnen zijn dat het Rijke Schooldag aanbod kan bijdragen aan de kwaliteit van het onderwijs, de ontwikkeling van kinderen (talenten) en vergroten van het sociaal kapitaal van leerlingen in de wijk. In het bijzonder van de kinderen die het aanbod juist zo hard nodig hebben, en nu in mindere mate bereikt worden (zie 4.1.4).

Op dit moment wordt in Zwolle, ook in het verlengde van de nieuwe subsidie rondom de inzet van een brugfunctionaris (programma School en Omgeving) nagedacht door de verschillende schoolbesturen over de optie om te komen tot een Verlengde Schooldag/Verrijkte Schooldag, waarin de Rijke Schooldag en de brugfunctionaris ook samen komen. Om dit gesprek te voeden met kennis en eerder onderzoek hebben we een verkenning gedaan naar wat er nationaal en internationaal bekend is over de Verlengde Schooldag en wat bekend is over de voor- en nadelen en effecten die het heeft op leerlingen.

5.1.1 Hoe ziet een Verlengde Schooldag eruit?

Voor het primair onderwijs geldt een wettelijk minimum uren onderwijstijd. Een deel van de scholen biedt bovenop dit minimum een uitbreiding of verlenging van de onderwijstijd aan. Er zijn grote verschillen per school als het gaat om de manier waarop een Verlengde Schooldag (VSD) wordt vormgegeven en ingevuld.

Keuzes bij het vormgeven van een Verlengde Schooldag/Dagprogrammering (Sardes, 2023):

- **Alleen extensiveren** (langere schooldagen) **of ook intensiveren** (extra menskracht op de groep)?
- **Focus** op brede ontwikkeling en talentontwikkeling of op verbeteren van leerprestaties en schoolpresteren? Bij brede ontwikkeling: zoveel mogelijk verschillende ervaringen voor leerlingen of diepgaande kennismaking op beperkt aantal activiteiten?
- Vormt **toeleiding naar regulier verenigingsaanbod** een expliciet doel of niet?
- Activiteiten **inweven in schooldag/-week of bundelen aan eind van de dag/week?**
- **Kleine groepen** voor een intensievere kennismaking met een activiteit of **grote groepen** om meer leerlingen te bereiken en kosten te drukken? Veelal worden de groepen bij de

activiteiten in tweeën gesplitst, deels ook om het hanteerbaarder te maken voor externe aanbieders, maar dit levert vaak weer ruimteproblemen op (te weinig lokalen).

- Leerlingen al dan niet zelf laten kiezen uit verschillende activiteiten? **Keuzevrijheid** bevordert de motivatie, zo geven sommige scholen aan. Maar veel scholen hebben het keuze-element losgelaten, omdat het scheve gezichten kan opleveren als leerlingen niet bij de activiteit van hun keuze worden ingedeeld en het organisatiewerk scheelt voor de scholen.
- **Vooraf externe aanbieders** inzetten voor de extra activiteiten (zodat eigen personeel focus kan blijven houden op basisvakken) of **meer inzetten van eigen docenten** voor meer vastigheid (o.a. op pedagogisch-didactisch vlak)?

Dat initiatieven zo verschillen, maakt het vergelijken van hun **effecten** verre van eenvoudig. Het aantal studies dat tot nu toe gedaan is naar causale verbanden is dan ook beperkt, zowel internationaal (Radinger & Boeskens, 2021; Lester et al., 2020) als nationaal (Volman & Veerman, 2022).

5.1.2 Voorbeelden van Verlengde Schooldagen

Er zijn in Nederland verschillende voorbeelden van plekken waar ze werken met een Verlengde schooldag of vergelijkbare initiatieven. In Rotterdam werken ze met het programma “Doen-denken”, dat via onderwijstijdverlenging de fysieke, sociale en mentale weerbaarheid van leerlingen uit lagere sociaaleconomische milieus probeert te versterken en daarmee hun (onderwijs)loopbaan positief te beïnvloeden (Veen et al., 2020). In Groningen wordt gewerkt met het programma “Tijd voor Toekomst”, om leerlingen kansen te geven om gezond en kansrijk op te groeien. Daarnaast zijn er diverse basisscholen die werken met een verlengde schooldag, waarin ook vakken als taal en rekenen worden gegeven, maar ook een aanvullend programma wordt aangeboden die zich richt op andere thema’s en onderwerpen (Kennisrotonde, 2018).

Het verlengen van een schooldag vraagt op meerdere niveaus om een verandering. Ten eerste vraagt het van leerlingen dat zij hun dag anders in gaan delen. Kinderen bevinden zich een groter gedeelte van de dag op school en hebben daardoor minder tijd beschikbaar voor familie, hobby’s etc. (Radinger & Boeskens, 2021). Dit kan ook leiden tot negatieve effecten, bijvoorbeeld tot uitputting van leerlingen, met name als er in de extra uren sprake is van intensieve instructie. We weten uit onderzoek dat in Duitsland een verlengde instructietijd juist heeft geleid tot meer stress-gerelateerde gezondheidsklachten (Marcus et al., 2020). Uit onderzoek is gebleken dat kinderen het beste lesstof tot zich nemen tussen 10-12 uur en tussen 15 – 17 uur. Dit lukt leerlingen het minst goed tussen 8.30 – 9.00 uur en tussen 12 – 14 uur (Microsoft Word - biologischritme.doc (nji.nl)). Dit zijn ook belangrijke uitkomsten om mee te nemen in het denken over hoe een rijke schooldag/verlengde schooldag zo goed mogelijk in te richten.

Daarnaast heeft een verlengde schooldag ook gevolgen voor hoe leerkrachten hun dag indelen (Radinger & Boeskens, 2021; Veen et al. 2020). Voor leerkrachten betekent het dat ze tussen de “verplichte vakken” door ook tijd hebben voor andere zaken, die ze normaal oppakken aan het einde van de schooldag. Het kan leerkrachten ook de kans geven om tussendoor even op adem te komen, maar ook voor hen wordt de schooldag wel langer.

Scholen die overgaan op een verrijkte schooldag wordt vanuit de wetenschappelijke literatuur ten sterkste aangeraden om duidelijke en gedeelde doelen te stellen, pedagogische modellen te

implementeren die deze doelen ondersteunen, en activiteiten, ruimtes en materialen daarbij aan te laten sluiten, voor voldoende middelen en personeel te zorgen en de implementatie nauwgezet te monitoren en te evalueren, zodat bijtijds bijgestuurd kan worden (Radinger & Boeskens, 2021; Lester et al., 2020).

Twee initiatieven die in het verlengde liggen van de Rijke Schooldag en de Verrijkte Schooldag zijn de **Vreedzame School** en de **Vreedzame wijk**. De Vreedzame Wijk is ontstaan vanuit de interventie de Vreedzame School. Daarin worden kinderen opgeleid om andere kinderen te helpen bij het oplossen van conflicten. Via school kregen ze een training in conflicthantering. Ze leerden op een andere manier te kijken naar problemen en te bemiddelen bij conflicten, om hun kinderen zelf met oplossingen te laten komen zonder als ouder de politieagent te spelen in het gezin. De training is bedoeld om ouders die rol ook te laten spelen in de wijk en op het schoolplein. Uit recent promotieonderzoek naar de Vreedzame Wijk (van Dijken, 2024) blijkt dat zowel het betrekken van kinderen als ouders van belang is en dat “vertrouwen” een belangrijke factor is. Er zou meer moeten worden uitgegaan van de behoeften van ouders en hun ideeën over samen opvoeden in de wijk.

5.1.3 Wat weten we over de opbrengsten?

Er is redelijk wat onderzoek gedaan naar initiatieven zoals de Rijke Schooldag, Verlengde schooldag en Verrijkte schooldag. Het meeste onderzoek lijkt zich te focussen op de Verlengde Schooldag en de Verrijkte Schooldag en nog minder op de Rijke Schooldag. De uitkomsten van deze onderzoeken lopen echter heel erg uiteen, (mede) afhankelijk van de precieze invulling van de extra schooltijd. Hieronder schetsen we de uitkomsten van de onderzoeken die zijn gedaan en daarbij aangeven op welke uitkomst maten daarin centraal stonden. Daarbij relateren we de uitkomsten aan de drie eerder genoemde doeldomeinen van het onderwijs zoals de Rijke Schooldag die beoogt: kwalificatie, socialisatie en subjectificatie. Grofweg zijn er twee groepen onderzoek te vinden: één die de verlengde schooldag invult met extra instructietijd en vervolgens de cognitieve leeruitkomsten meet, en één groep onderzoeken waarin de extra activiteiten zich richten op persoonlijke en sociale ontwikkeling, en dit dan ook de uitkomstmaten zijn.

Als het gaat om het doel van **kwalificatie** (het verwerven van kennis en vaardigheden), meten onderzoeken vaak de cognitieve leerprestaties van leerlingen. In een experimentele studie bij zeven Nederlandse scholen werden twee groepen leerlingen vergeleken: een controlegroep en een groep met een verlengde schooldag (Meyeren & van Klaveren, 2013). Tijdens 11 weken kreeg de groep leerlingen met een verlengde schooldag de mogelijkheid om extra taal- en rekenlessen te volgen en aan excursies deel te nemen. De leerlingen die ervoor kozen om hieraan deel te nemen, lieten na 11 weken **geen verbeterde reken- en taalvaardigheden** zien. De onderzoekers speculeerden dat het wellicht een te korte onderzoeksperiode was, en zagen ook verschillen tussen leerlingen die wel en niet kozen om mee te doen. In Nederland is naar ons weten verder geen onderzoek gedaan naar de Rijke/Verlengde Schooldag.

In een internationale overzichtsstudie (Radingen & Boeskens, 2021) worden verschillende studies besproken waarin instructietijd wordt gerelateerd aan cognitieve leeruitkomsten. Over het algemeen is daar een **klein, positief effect te zien van extra instructietijd op de leerprestaties** van leerlingen (zie bijv. Gromada & Shewbridge, 2016; Patall et al., 2016; Lavy, 2015; Education Endowment Foundation, 2022; Andersen et al., 2016). Het **effect lijkt groter te zijn voor kansarme groepen** en

leerlingen die achterlopen op school. Daar moet bij vermeld worden dat het uitmaakt hoe de extra uren worden ingezet: extra schooltijd betekent niet automatisch dat alle leerlingen meer leren. Daarnaast lijkt er ook een plafondeffect te zijn: de positieve effecten nemen af naarmate er meer extra tijd wordt ingezet. Meer intensieve instructietijd kan namelijk ook leiden tot uitputting of stress onder jongeren (Marcus et al., 2020; Radingen & Boeskens, 2021). Het beschikbare onderzoek maakt niet duidelijk welk aantal uren uitbreiding onderwijstijd per dag of week het meest effectief is.

Bij bovenstaande onderzoeken wordt de extra schooltijd besteed aan extra instructie, bijvoorbeeld op het gebied van taal of rekenen. Echter, extra tijd kan ook worden ingevuld met andere activiteiten, zoals sport of cultuur. Hoewel deze activiteiten meestal niet direct tot doel hebben om de cognitieve leerprestaties te verhogen, is in een aantal onderzoeken wel gekeken of dit effect voorkomt. Onderzoek naar sportlessen laat zien dat de effecten van meer bewegen gedurende de schooldag op cognitieve- en leerprestaties relatief klein of soms zelfs afwezig zijn (Kenniscentrum Sport & Bewegen, 2022). Daarnaast zijn er nauwelijks harde bewijzen dat cultuur educatie zoals beeldende vorming, muziek, dans en drama, bijdraagt aan de cognitieve leerprestaties van leerlingen (Sardes & Bureau Koningskunst, 2022).

Zoals eerder genoemd richten programma's zoals de Rijke Schooldag en Verlengde Schooldag zich echter niet alleen op het verbeteren van cognitieve leerprestaties (kwalificatie), maar voornamelijk ook op de onderwijsdoelen van **socialisatie** (het kennismaken met en onderdeel worden van tradities, omgangsvormen en praktijken) en **subjectificatie** (de ontwikkeling van een eigen identiteit en uniciteit, autonomie en verantwoordelijkheid, en het ontdekken van eigen drijfveren en passies). Met andere woorden, deze programma's zijn er vaak op gericht om de persoonlijke en sociale ontwikkeling van de betrokken kinderen te stimuleren. In Nederland is hiernaar geen effectonderzoek gedaan. Wel zijn er een aantal internationale studies die relevant zijn.

In een metastudie van Durlak en collega's (2010) worden 68 onderzoeken uit de VS samengenomen. Deze studies betreffen naschoolse programma's in het primair en het begin van het secundair onderwijs, die zich richten op het verbeteren van de persoonlijke en sociale ontwikkeling van leerlingen. De metastudie laat zien dat deelname aan dergelijke programma's **significant bijdraagt aan een positief zelfbeeld**. Leerlingen rapporteren bijvoorbeeld meer zelfvertrouwen, en ontwikkelen een beter beeld van hun eigen identiteit. Daarnaast laat de metastudie zien dat leerlingen een **betere band met de school** kregen: ze vonden school leuker of ervoeren meer ondersteuning vanuit de omgeving en de docenten. Leerlingen die meededen aan naschoolse programma's vertoonden **minder probleemgedrag**, en waren beter in staat hun gedrag te reguleren in sociale situaties. Ook kwam er **minder drugsgebruik** voor, zoals gerapporteerd door de jongeren zelf. Als laatst rapporteerden de jongeren ook meer **positievere interacties met anderen**, zoals samenwerking, het kunnen uitdrukken van gevoelens, en assertiviteit.

In de metastudie wordt nadruk gelegd op vier "SAFE-criteria": programma's die hieraan voldoen blijken grotere positieve effecten te vertonen. Deze criteria bestaan uit *Sequenced*: opeenvolgende stappen in ontwikkeling; *Active*: actieve vormen van leren in de praktijk; *Focus*: voldoende tijd en aandacht; *Explicit*: heldere en specifieke leerdoelen.

Zoals eerder benoemd zijn er aanwijzingen dat een Verlengde/Verrijkte Schooldag meer kan betekenen voor leerlingen die in kwetsbare situaties opgroeien. Diverse onderzoeken laten zien dat

er een belangrijke relatie ligt tussen de voorzieningen die leerlingen vanuit huis hebben en de relatie met hun schoolprestaties (Jacobs & Van der Velden, 2021; Ter Weel et al., 2022). Er zijn drie belangrijke factoren die dit mechanisme beïnvloeden: bijna de helft wordt bepaald door het **menselijk kapitaal** in het gezin (dus de overdracht van reken- en taalvaardigheden), 30 procent heeft te maken met **financiële hulpbronnen** en 22 procent met **culturele hulpbronnen** (Jacobs & Van der Velden, 2021).

Dit zou er voor kunnen pleiten om, in het kader van gelijke kansen, de schooldag te verlengen en deze activiteiten onderdeel te maken van de schooldag zelf. Bij een Verlengde Schooldag nemen alle kinderen deel, bij het vormgeven van dit aanbod als onderdeel van de Rijke Schooldag bereik je niet alle kinderen. Dit hangt ook samen met het vraagstuk of je gelijk of ongelijk wilt investeren om kansenongelijkheid tegen te gaan.

5.1.5 Wat zijn vervolgstappen?

Het formuleren van een visie op pedagogisch didactisch onderwijs, als onderdeel van een gemeenschappelijke (wijk) visie helpt om de neuzen nog beter dezelfde kant op te krijgen en het organisatiebelang niet voorop te stellen:

- Vanuit de inhoud redeneren; belang van kinderen en hun ouders/verzorgers staat voorop.
- Stel duidelijke doelen die je wilt bereiken en monitor deze doelen (zie verderop).
- Zorg dat het aansluit bij lokale en regionale plannen (bijv. GGD Agenda Publieke Gezondheid, waarin gezond en kansrijk opgroeien ook een pijler is [Gezond samen leven \(gezdijsselland.nl\)](http://gezondsamenvanland.nl)) en het wijkgericht werken van de gemeente Zwolle.
- Maak gebruik van internationale voorbeelden om buiten de gebaande (Nederlandse) paden te durven gaan om het onderwijs anders in te richten (zie ook hieronder, bij voorbeelden uit het buitenland).

Voor het maken van de keuze om het aanbod te verwerken in de schooldag/gedurende de schooldag moet de **afstemming gezocht worden met partners in de wijk, op inhoud en op praktische zaken**:

- Maak daarbij een goede afweging tussen cognitieve, sociale en sociaal-culturele activiteiten: extra tijd op school zou motiverend moeten zijn, geen straf.
 - Aanleren van levensvaardigheden of beroepsoriëntatie zit er bijv. nu nog niet (goed genoeg) in.
 - Betrek daarbij nadrukkelijk ouders en kinderen
- Zorg voor voldoende variatie in het programma (voor verschillende leerlingen en talenten) en voor variatie in activiteiten (kennismaken, verdiepen, en doorgeleiden naar verenigingen).
 - Afstemming van beschikbaarheid aanbieders/organisaties gedurende de dag;
- **Monitoren** aan de hand van de PDCA-cyclus waarbij de invoering en uitvoering van de Verrijkte Schooldag steeds verder doorontwikkeld kan worden.

Op voorhand dient goed nagedacht te worden over het doel waarmee de Verlengde Schooldag wordt ingevoerd. In eerder onderzoek worden de volgende doelen genoemd, ter inspiratie:

1. VSD als verrijking van leermogelijkheden
 - a. d.m.v. extra instructie, of
 - b. via een andere leeraanpak

2. VSD als verrijking van de participatie
 - a. m.b.t. vrijetijdsbesteding
 - b. m.b.t. buurt
 - c. m.b.t. school

5.2 Het structureel betrekken van kinderen en ouders/verzorgers

Vanuit een gesprek met René van Rijn van Travers volgen hier aanbevelingen wat betreft het betrekken van ouders en kinderen bij het aanbod.

Holtenbroek is geen uniforme wijk. Er is veel **diversiteit**, aangezien er meerdere gemeenschappen in Holtenbroek wonen. Bewoners zijn met name gericht op hun eigen cultuur. Een voorbeeld hiervan is de informatievoorziening rondom warmtetransitie. Om bewoners te betrekken worden er informatiebijeenkomsten georganiseerd. Als zo'n bijeenkomst plaatsvindt in het wijkcentrum of in een gymzaal, komen er alleen witte mensen met een koopwoning. Wordt de avond in de moskee georganiseerd, dan komen er gerust 150 Turkse mensen.

De wijk kan het programma van de Rijke Schooldag niet (alleen) dragen. Daarvoor zijn de **verschillen** tussen en de **onzekerheden** van ouders te groot. Ook is er weinig eigenaarschap in de wijk. **Er is een aanjager nodig die alle werelden kent** en ze bij elkaar kan brengen en die daarnaast het programma continu kan voeren.

Het continueren van het programma kan niet op de schouders van de wijkbewoners liggen, maar ze kunnen wel duurzaam betrokken worden. Er zijn vier aspecten die hun motivatie daarvoor verhogen:

1. **Vrijwilligersvergoeding** - mensen die het niet breed hebben zijn gemotiveerd te helpen in ruil voor een vergoeding;
2. **Verrijking van eigen ervaringen** - mensen die niet vaak ervaringen opdoen buiten hun eigen 'bubbel', vinden het gewoonweg leuk om die kans te krijgen;
3. **Vertrouwelingen** - als sleutelfiguren in de wijk om een gunst vragen, zijn bewoners bereid om te helpen.
4. **Kinderen** – wanneer kinderen enthousiast zijn en hun ouders/verzorgers om hulp vragen, zijn deze daar vaak toe bereid.

Een mooi voorbeeld van het aanstekelijke enthousiasme van kinderen, is het programma Politiekids. Kinderen worden in dit programma betrokken bij het politiewerk in de wijk, maar hiervoor is begeleiding van ouders/verzorgers nodig. Omdat de kinderen in Holtenbroek zo enthousiast waren over het programma, was er zelfs **meer hulp dan nodig**.

Toch stelt René van Rijn ook dat ouders inzetten een illusie kan zijn. Ze isoleren zichzelf. Het is belangrijk om reële verwachtingen te hebben van ouders. Daarnaast helpt het aanbieden van een traject, dat zorgt voor sociale stijging en dat ondersteunt bij het leren van de taal, hen uit de schaduw. De Nederlandse samenleving gaat vaak aan deze ouders voorbij. Er moet **verbinding** gemaakt worden en gekeken worden naar **wat ze nodig hebben om uit het isolement te komen**.

Travers ziet snel met wie wijkbewoners 'iets hebben'. Dat is belangrijk, omdat ouders hun kinderen – en met name hun dochters – beschermd opvoeden. Als er een disco georganiseerd wordt, mag niet elk kind daar zomaar naartoe. Maar als de buurvrouw, met hoofddoek, eenzelfde soort activiteit organiseert, is het voor ouders vertrouwd. Deze buurvrouw heeft een goed imago in de wijk. **Het kennen van de 'lijntjes' tussen wijkbewoners is van belang om zoveel mogelijk ouders te betrekken**. Contacten in de wijk opdoen en onderhouden is daar onderdeel van.

Kinderen bewegen zich door de wijk, in verschillende culturen. Daarom is het ook van belang om kinderen te betrekken bij het aanbod, want ouders zijn weer betrokken bij hun kinderen. Vanuit huis hebben de kinderen in Holtenbroek niet vaak de mogelijkheid om hobby's te ontwikkelen. De opties zijn beperkt, omdat de grootste drijfveer van ouders het zorgen voor familie in het buitenland is. Vanuit daar zijn er verwachtingen, het bezit is daar. Voor kinderen betekent dit dat de scope smal is als het gaat om vrijetijdsbesteding. Ze weten gewoonweg niet welke mogelijkheden er zijn. Tegen kinderen zeggen: "Kom maar met ideeën", werkt daarom niet. Werken met een kinderraad die gaat ontdekken wat er allemaal mogelijk is zou helpend zijn. Dit kan zowel in Zwolle als in een andere stad.

Al met al helpt het betrekken van verschillende partijen om ouders te laten inzien dat het **welbevinden** van hun kinderen erop vooruitgaat door deel te nemen aan het aanbod van Abby D. Ouders worden ontlast en zowel ouders als kinderen worden opgenomen in een sociaal netwerk. Dat is de winst van Abby D.

5.3 Methoden om op een kwalitatieve manier de toegevoegde waarde van het aanbod onder de aandacht te brengen.

De toegevoegde waarde van het aanbod wordt onder de aandacht gebracht door het ophalen van verhalen van betrokkenen, die gedeeld worden met wijkbewoners en andere geïnteresseerden.

Aan de hand van interviews met betrokkenen (kinderen, schoolleiders en workshopleiders) zijn verhalen geschreven over de ervaringen met het aanbod van Abby D. Deze verhalen worden via posters met een foto, een QR-code en een uitspraak van de desbetreffende betrokkene gepresenteerd, onder andere op het zomerfeest in Holtenbroek.

Het is raadzaam om na te denken op welke plekken deze posters nog meer gepresenteerd moeten worden. Eén van de betrokkenen gaf aan dat het verstandig is dit op een plek te doen waar juist mensen komen die nog geen ervaring hebben met het aanbod van Abby D. Een supermarkt zou bijvoorbeeld een goede plek zijn, omdat bijna elke wijkbewoner boodschappen doet.

De verhalen van de geïnterviewde betrokkenen geven een duidelijk beeld van de toegevoegde waarde van het aanbod. Hieronder is een aantal passages uit de portretten te lezen.

"Het aanbod van Abby D. is echt superleuk. Wij raden iedereen aan om gewoon eens te komen. Je bent met vrienden en vriendinnen en je leert samenwerken. Je mag iemand meenemen, maar je leert ook nieuwe mensen kennen. Wij hebben al kinderen leren kennen van de Toonladder en het Facet. Als Abby D. er niet zou zijn, zouden kinderen zich sneller vervelen en minder bewegen. Het is gratis voor iedereen, je kunt er gewoon naartoe gaan. Iedereen vindt andere activiteiten leuk. Bij Abby D. kun je zelf kiezen wat je wilt. Maar je leert ook nieuwe dingen! Niemand is hetzelfde, maar iedereen is welkom!"

Sarah en Elena (leerlingen van het Carillon)

"Niet alle kinderen hebben gelijke kansen, maar we kunnen deze kansengelijkheid wel bevorderen. Bij alles wat we doen moeten we ons afvragen: 'Is het in het belang van het kind?' Abby D. is er voor alle kinderen, dat vind ik prachtig."

Daniëlle Libert (schoolleider van het Carillon)

"Soms is er vanuit huis niet de mogelijkheid om een hobby te ontwikkelen, omdat er geen geld voor is, of om andere redenen. Via Abby D. kan dat, zelfs samen met klasgenoten. Er worden

de mooiste gesprekken gevoerd tijdens de workshops en er ontstaan vriendschappen. Dat is voor mij ontzettend waardevol, dat is waar ik het voor doe."

Harma van Teeffelen (coördinator Abby D. en workshopleider)

5.4 Indicatoren monitoring Rijke Schooldag in Zwolle

Een van de aanknopingspunten voor Fase 2 is het verder uitwerken van de opties voor monitoring van de Rijke Schooldag. Voor wat betreft de monitoring van vergelijkbare initiatieven zoals de Rijke Schooldag constateerde het Kohnstamm Instituut eerder al dat dit nog in de opstart/beginnende fase is. Er is vanuit de reeds lopende initiatieven vooral procesmatige data, probleemanalyses per school om het meest passende aanbod te bepalen en van het verzamelen van meer gestandaardiseerde informatie over het aanbod (in aantal uren, deelname, kwaliteitskenmerken).

Het is ook goed om na te denken over waarom je wat wilt monitoren. Wil je als programma vooral sturen op aantallen? Of wil je als programma lerend zijn en vooral monitoren om door te ontwikkelen?

In Fase 1 gaven we reeds aan welk eerder onderzoek er gedaan is naar de Rijke Schooldag. In deze paragraaf gaan we nog iets dieper in op dit onderwerp en geven we handvatten voor het opzetten van de eigen monitoring rondom de Rijke Schooldag in Zwolle.

Actuele ontwikkelingen

Er zijn momenteel een aantal actuele ontwikkelingen gaande vanuit het programma School en Omgeving die goed zijn om te benoemen:

1. **Onderzoek vanuit NRO:** Via NRO komt de mogelijkheid voor diepgaand onderzoek naar de opbrengsten en effectiviteit van het buitenschoolse aanbod voor leerlingen. Negen (samenwerkingen van) coalities kunnen in dit opbrengstgerichte onderzoek inzichten gaan verzamelen over de werkzame factoren en randvoorwaarden van een verrijkte schooldag. Het gaat daarbij om de sociaal-emotionele ontwikkeling en (meta-)cognitieve ontwikkeling van leerlingen.
2. **Onderzoek via Sardes (schouwronde 1):** In het kader van de meerjarige monitor zijn SEO en Sardes bezig met de selectie van tien S&O coalities om te gaan schouwen. Bij een schouw wordt een coalitie bezocht door twee onderzoekers en mensen van andere coalities (het schouwpanel) en gaan we met elkaar in gesprek over het programma School en Omgeving. Het doel van de schouw is om zicht te krijgen op de stand van zaken, op wat er goed werkt en wat minder goed werkt en vooral om van elkaar te leren. De schouw vindt plaats op 1 dag met verschillende betrokkenen uit een coalitie en waarop activiteiten worden bijgewoond.
3. **Onderzoek via Sardes (schouwronde 2, 2023):** Kwantitatieve meting van de effecten blijkt nog een brug te ver, vooral naar de kwalitatieve bijdrage gekeken. Op basis van kwalitatieve data wordt een verbetering door de betrokkenen waargenomen voor wat betreft sociaal-emotionele ontwikkeling, leervaardigheden en prestaties, brede ontwikkeling/talent ontwikkeling. Dit hangt sterk af van hoe scholen de dag programmering hebben verknoopt met de eigen schoolvisie of het wordt gezien als integraal onderdeel of als "extra". In het onderzoek van Sardes komen ook een aantal aandachtspunten terug, die we ook waarnamen in Fase 1 van ons onderzoek, te weten: afstemming tussen scholen en externe partners, volgende/goede mensen voor de groep bij de activiteiten (pedagogisch didactische vaardigheden), betrokkenheid van ouders/verzorgers.

We dienen goed in de gaten te houden waar de Zwolse Coalitie bij aanhaakt en hoe zich dat verhoudt tot het huidige onderzoek naar de Rijke Schooldag door Windesheim en VIAA.

Hoe kunnen we zelf gaan meten - outcome indicatoren

Het is goed om als (Zwolse) scholen na te denken over het monitoren van initiatieven zoals de Rijke Schooldag en de inzet van bijv. een brugfunctionaris. Er zijn een aantal manieren om dat te doen:

- **Cijfermatige monitoring**
 - Aantal activiteiten, type activiteiten, type organisaties, aantal leerlingen dat deelneemt per school
 - Tevredenheid leerlingen over activiteiten
 - Aantal leerlingen van andere scholen dat bereikt wordt (bijv. via wijkaanbod) die zelf geen RS-aanbod hebben;
 - Koppelen aan bijv. monitor GGD IJsselland en het Buurt voor Buurt onderzoek voor extra informatie over wijken/inwoners
- **Proces monitoring**
 - Hoe is de samenwerking ingericht binnen de stad, wijken en scholen?
 - Bijv. aan de hand van de PCDA-cyclus; continu bijsturen van het proces van ontwikkeling; waar gaat het goed en waar kan het beter?
- **Inhoudelijke monitoring**
 - Deze worden gekoppeld aan de overkoepelende thema's thuis, school, omgeving & wijk.
 - Hebben betrekking op: de sociale ontwikkeling, cognitieve ontwikkeling, oriëntatie op jezelf en oriëntatie op de wereld.
 - Verhalen ophalen bij leerkrachten, leerlingen, ouders/verzorgers, betrokken organisaties over:
 - Verbreden van hun wereld
 - Leren samen werken en elkaar waarderen
 - Aanleren levensvaardigheden
 - Oriëntatie op de wereld
 - Sfeer, onderling contact, betrokkenheid en houding t.o.v. school

Hier kunnen we vervolgens ook een PDCA-cyclus aan verbinden, waarmee de voortgang kan worden gemonitord en een kwaliteitscyclus kan worden ingericht. Op deze manier wordt nu al deels gewerkt door de projectgroep van de Rijke Schooldag, waarbij een aantal aanknopingspunten vanuit Fase 1 al zijn opgepakt in Fase 2. De doorontwikkeling zit hem vooral in het feit om dit meer methodisch en systematisch vorm te geven en te zien als een lerende activiteit.

In diverse andere S&O coalities (Amsterdam, Zeist) wordt gemonitord aan de hand van drie kwaliteitscriteria (Dijkema, 2024):

1. **Pedagogische kwaliteit.** Daarbij gaat het om de kwaliteit van de interacties met begeleiders, groepsdynamiek, en het creëren van een veilige omgeving. Het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen zijn hierin belangrijk. De monitoring hiervan kan plaatsvinden aan de hand van observaties tijdens de activiteiten, met behulp van bestaande instrumenten

(bijv. veldinstrument pedagogische praktijk 4-12 jaar; GGD DHOR Nederland & Nederlands Jeugdinstituut, 2014)

2. **Inhoudelijke kwaliteit.** Daarbij ligt de focus op de expertise van de workshoopaanbieder, de opbouw van het programma en de inrichting van de omgeving. Deze vorm van kwaliteit verschilt per activiteit. De monitoring hiervan kan plaatsvinden aan de hand van gesprekken met de workshopleiders, waarbij de opbouw en doelen van een lessenreeks kan worden uitgevraagd en de behoeftes van de kinderen worden besproken.
3. **Proceskwaliteit.** Hierbij gaat het om de inrichting van de governance, de samenwerking binnen de stad, wijken en scholen, en ook het bereik van de activiteiten. Monitoring kan plaatsvinden aan de hand van de PCDA-cyclus; continu bijsturen van het proces van ontwikkeling; waar gaat het goed en waar kan het beter?

Er wordt nu nagegaan in hoeverre we dit type monitoring ook zouden kunnen toepassen binnen het programma van de Rijke Schooldag in Zwolle. Op landelijk niveau dezelfde “indicatoren” gebruiken geeft ook kansen en mogelijkheden in het vergelijken met andere programma’s en het kunnen doorontwikkelen van het huidige programma.

5.5 Aan de slag met de belemmerende en bevorderende factoren

Er zijn verschillende belemmerende en bevorderende factoren genoemd in fase 1 van het onderzoek. Deze zijn op pagina 13 en 14 en op pagina 21 en 22 van dit rapport te lezen. Niet alle factoren zijn beïnvloedbaar of te onderzoeken. Daarom zijn er keuzes gemaakt, de onderzoekers zijn met sommige factoren aan de slag gegaan.

Eén van de belemmerende factoren die genoemd is, is de cultuurbarrière die speelt. Ouders/verzorgers zijn onbekend met een bepaalde activiteit of workshopleider. Omdat kinderen, met name meisjes, in sommige culturen erg beschermd worden opgevoed, laten ouders hun kinderen niet deelnemen aan het aanbod. Deze belemmerende factor heeft alles te maken met een bevorderende factor die is genoemd, namelijk het inzetten van sleutelfiguren uit de wijk. Sleutelfiguren zijn mensen die vertrouwd worden door wijkbewoners. Er zijn sleutelfiguren nodig met een culture achtergrond die past bij de achtergrond van de mensen uit de wijk. Dat maakt ook dat de activiteiten die worden aangeboden, passen bij de normen en waarden die horen bij deze verschillende culturele achtergronden.

Over het inzetten van sleutelfiguren is met een groep betrokkenen gebrainstormd, tijdens een bijeenkomst rondom Abby D. in de Twistvliettoren. Een nieuw idee dat geopperd werd tijdens deze bijeenkomst, was het belonen van sleutelfiguren. Als wijkbewoners zich inzetten voor de wijk, moet dit gewaardeerd worden. Dit kan met bijvoorbeeld een grappig gebaar, zoals de ‘kei van Zwolle’, maar dan gericht op Abby D. Waardering kan helpen om meer sleutelfiguren te enthousiasmeren zich in te zetten voor de wijk. Daarnaast kan er verder gekeken worden dan leerkrachten, pedagogisch medewerkers of welzijnswerkers. Ook voedselbankmedewerkers of medewerkers uit een kerk of moskee kunnen als sleutelfiguren fungeren.

Tijdens deze bijeenkomst met betrokkenen is ook verder gesproken over de cultuurbarrière. Er werd aangegeven dat het van belang is dat we ons blijven afvragen wat een verbindende factor kan zijn. In veel culturen is eten belangrijk, dat kan gebruikt worden om de verbinding te blijven maken.

Op de scholen, in de klassen, lijkt nog weinig aandacht te zijn voor het aanbod van de Rijke Schooldag. Op het Carillon is die aandacht er wel. Deze basisschool heeft een Abby D. coördinator, in

de persoon van Emine Bektas. Emine werkt als onderwijsassistent op het Carillon, maar heeft ook tijd en ruimte om het aanbod van Abby D. te coördineren. Het is aannemelijk dat het verschil in coördinatoren ervoor zorgt dat er op de ene school veel meer aandacht is voor het aanbod dan op andere scholen. Een aanbeveling is daarom om een 'functieprofiel' op te stellen voor Abby D. coördinatoren. Dit zorgt voor meer eenheid in de werkzaamheden die een coördinator oppakt en tevens in de mate van verantwoordelijkheid die een coördinator ervaart wat betreft het 'ambassadeurschap'. De kerngroep van de Rijke Schooldag gaat aan de slag met een dergelijke taakomschrijving. Dit kan ook helpend zijn voor het waarborgen van de kwaliteit van het aanbod.

Hoofdstuk 6. Aanbevelingen

In dit hoofdstuk gaan we op basis van de resultaten van het onderzoek in fase 1 en fase 2 in op een aantal aanbevelingen. Deze aanbevelingen zouden benut kunnen worden om het programma nog verder door te ontwikkelen richting de toekomst.

6.1 Integraal pedagogisch wijkplan

In de Zwolse wijken werken verschillende organisaties en professionals vanuit de kinderopvang, het onderwijs, huisartsen, de JGZ, sociaal wijkteam, vrijwilligers en de jeugdhulp met elkaar samen. Deze organisaties hebben allemaal als doel om kinderen kansrijk en gezond op te laten groeien. Deze partners werken allemaal vanuit hun eigen organisaties, met organisatie specifieke doelen, aan het bereiken van dit doel. Tevens concluderen we met elkaar, dat er een veelheid aan initiatieven, projecten en onderzoeken lopen in (een aantal) wijken. Dragen al deze initiatieven en projecten bij aan dit doel? En stemmen we al deze initiatieven goed genoeg op elkaar af? Vanuit welke gezamenlijke visie voeren we deze initiatieven uit?

Om het kansrijk en gezond opgroeien van kinderen de komende jaren verder door te ontwikkelen is het van belang om met al deze verschillende partners die actief zijn in de wijk een gezamenlijke visie op te stellen. Ondanks dat we (op hoofdlijnen) wellicht al wel hetzelfde doel nastreven (kinderen gezond en kansrijk laten opgroeien), dienen we specifieker met elkaar stil te staan bij vanuit welke visie we dit met elkaar willen doen. Welke rol heeft iedere partner daar in? Wat moeten we vooral blijven doen en doorontwikkelen en waar moeten we misschien wel mee stoppen?

Tegen deze vragen liep de Groningse wijk Lewenborg ook aan. Vanuit diverse programma's zoals Kansrijke wijk, Gezonde wijk en Vreedzame wijk waren er verschillende initiatieven opgestart. Maar hoe verhouden die zich tot elkaar? Versterken ze elkaar? En vanuit welke visie doen we al deze initiatieven? Dat was de reden dat deze wijk er voor heeft gekozen, om samen met alle betrokkenen, een integraal pedagogisch wijkplan op te stellen. Daarin is specifiek aandacht voor het perspectief van het kind en het gezin en het perspectief van de professionals en organisaties. Aan de hand van de PDCA-cyclus wordt het plan gemonitord en wordt er bijgestuurd waar nodig.

Om de doelen van het programma van de Rijke Schooldag duurzaam weg te kunnen zetten, zou het kunnen lonen om met elkaar een vergelijkbaar initiatief op te starten en te gaan werken aan een integraal pedagogisch wijkplan voor de wijken in de gemeente Zwolle. In hoeverre daarin gedifferentieerd moeten worden per wijk, dient de coalitie rondom de Rijke Schooldag met elkaar te bepalen. Starten we in één wijk met het opstellen van een dergelijk plan, of willen we dit Zwolle breed oppakken? Voor- en nadelen dienen met elkaar verkend te worden.

Hierbij is het nadrukkelijk van belang om, ook gezien de andere aanbevelingen in dit hoofdstuk, kinderen, jongeren en hun ouders direct te betrekken bij het vormgeven van het integrale pedagogische wijkplan. Zij dienen samen met de professionals en de organisaties de dragers te worden van het plan.

6.2 Ouderparticipatie

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat ouders/verzorgers nog maar weinig betrokken zijn en zich weinig betrokken voelen bij het aanbod en de activiteiten van de Rijke Schooldag. Het is belangrijk om reële verwachtingen te hebben van ouders. Het continueren van het programma kan niet op de schouders van de wijkbewoners liggen, maar ze kunnen wel duurzaam betrokken worden. Er zijn vier aspecten die hun motivatie daarvoor verhogen:

4. **Vrijwilligersvergoeding** - mensen die het niet breed hebben zijn gemotiveerd te helpen in ruil voor een vergoeding;
5. **Verrijking van eigen ervaringen** - mensen die niet vaak ervaringen opdoen buiten hun eigen 'bubbel', vinden het gewoonweg leuk om die kans te krijgen;
6. **Vertrouwelingen** - als sleutelfiguren in de wijk om een gunst vragen, zijn bewoners bereid om te helpen.
7. **Kinderen** – wanneer kinderen enthousiast zijn en hun ouders/verzorgers om hulp vragen, zijn deze daar vaak toe bereid.

Een concreet voorbeeld van hoe dit kan werken in de wijk is het programma "Politiekids". Kinderen worden in dit programma betrokken bij het politiewerk in de wijk, maar hiervoor is begeleiding van ouders/verzorgers nodig. Omdat de kinderen in Holtenbroek zo enthousiast waren over het programma, was er zelfs meer hulp dan nodig. Op deze manier ervaren ouders direct zelf wat deelname aan het programma kan opleveren voor hun kind en voor henzelf.

Er is op dit moment nog weinig eigenaarschap in de wijk als het gaat om Abby D. Dat zouden we nog veel meer kunnen vergroten. Daarvoor is echter wel een aanjager nodig die alle werelden kent en ze bij elkaar kan brengen en die daarnaast het programma continu kan voeden. In de doorontwikkeling en het duurzaam willen bestendigen van het programma, is het dus belangrijk om na te gaan hoe ouders/verzorgers meer betrokken kunnen worden. Aanknopingspunten daarvoor liggen deels in het onderzoek naar de Vreedzame Wijk (van Dijken, 2024). Daaruit blijkt dat vertrouwen een hele belangrijke onderligger is, om op wijkniveau een aantal veranderingen voor elkaar te krijgen. Wederzijds respect en onderling vertrouwen zijn daarbij onmisbare kernwaarden.

6.3 Steunfiguren/voorbeelden uit de wijk

In het verlengde van de aanbeveling voor het betrekken van ouders/verzorgers, bevelen we aan om ook na te gaan in hoeverre je ook "andere" ambassadeurs kan inzetten om de duurzaamheid van je programma en de doelen die we nastreven te bereiken. Daarin zou verkend kunnen worden wat de rol zou kunnen zijn van wijkambassadeurs (bijv. professionals) of bijvoorbeeld kinderen, jongeren als wijkambassadeurs (vanuit po, vo, mbo, hbo).

Dit raakt ook aan het vraagstuk rondom gezamenlijk opvoeden en opgroeien in de wijk. We zien dat de afgelopen jaren het opvoeden en opgroeien steeds individualistischer is geworden. Het is steeds minder een gezamenlijke verantwoordelijkheid van diverse spelers in de wijk geworden. Natuurlijk zijn ouders/verzorgers primair verantwoordelijk voor het opgroeien van hun kinderen, maar zouden daarbij nog meer ondersteunt kunnen worden door formele en informele professionals in en om de wijk. Deze aanbeveling is belangrijk om over na te denken in de doorontwikkeling van het programma van de Rijke schooldag, naar wellicht een Verlengde schooldag of een Rijke dag. Hoe zit dit er dan uit? En wie kan daarin welke verantwoordelijkheid of taak op zich nemen?

Het is tevens van belang om dit onderdeel ook te verweven in het integrale pedagogische wijkplan, waarin niet alleen organisaties en professionals een rol kunnen hebben, maar bijvoorbeeld ook meer informele steunfiguren of voorbeelden uit de wijk. Jong en oud.

6.4 Pedagogische kwaliteiten workshopaanbieders

Een ander belangrijk punt als het gaat over de doorontwikkeling van het aanbod binnen het programma is de pedagogische kwaliteit van de workshopleiders. Gedurende het onderzoek constateerden we op basis van interviews met de scholen dat in sommige gevallen de workshopleiders niet over genoeg pedagogische kwaliteiten beschikten om de groep op een goede manier te begeleiden tijdens de activiteit en om kinderen op de “juiste” manier aan te spreken op gedrag wat niet wenselijk is. Dit heeft als resultaat dat er tijdens bepaalde activiteiten veel kinderen worden weggestuurd of dat kinderen wel blijven maar volledig zijn afgehaakt gedurende de activiteit.

Aanbeveling is om met elkaar na te denken over welke kaders en afspraken je met elkaar wilt maken als coalitie, als het gaat om deze pedagogische vaardigheden. Wat verwacht je van je workshopleiders als het gaat over deze vaardigheden? Hoe check je deze vaardigheden en spreek je workshopleiders er ook op aan als blijkt dat ze moeite hebben om deze vaardigheden in te zetten/na te leven?

Een optie zou kunnen zijn om alle workshopleiders voor dat ze hun workshop aanbieden een verplichte (korte) training te geven als het gaat over belangrijke pedagogische vaardigheden en uitgangspunten. Dat kan bijvoorbeeld gaan over:

1. Grenzen stellen: duidelijke regels en grenzen. Niet de kwantiteit is van belang, maar de kwaliteit van de regels. Als dit niet duidelijk is worden kinderen onzeker en gaan ze opzoek naar grenzen en of ze voelen de ruimte om deze grenzen zelf te gaan stellen.
2. Positieve betrokkenheid: contact onderhouden, oprechte belangstelling tonen en ook oprecht geloven in de belangstelling van kinderen voor het thema of onderwerp.
3. Positieve bekrachtiging: opbouwend commentaar, bemoedigend commentaar. Als dit te weinig aanwezig is valt de motivatie van de leerling weg en kan dit aanleiding zijn om ander gedrag te vertonen.
4. Problemen oplossen: geef kinderen ook zelf een verantwoordelijkheid in het oplossen van problemen als die zich voordoen. Kinderen voelen daardoor verantwoordelijkheid en voelen zich serieus genomen.

Het is van essentieel belang dat alle kinderen de kans krijgen om zich te ontwikkelen door deelname aan activiteiten van de Rijke Schooldag, juist ook kinderen die soms iets meer ondersteuning of begeleiding nodig hebben bij het zich thuis voelen in een “vreemde” groep (als in: niet je eigen schoolklas).

6.5 Rijke (school)dag / Verlengde schooldag

Een vijfde aanbeveling gaat over de doorontwikkeling van de Rijke Schooldag als programma. In het onderzoek hebben we ook al “alternatieven” aangestipt zoals een Verlengde. Op basis van eerder onderzoek kunnen we geen eenduidige conclusies trekken over in hoeverre programma's als de Rijke Schooldag en de Verlengde Schooldag bijdragen aan de ontwikkeling van kinderen op diverse vlakken (sociaal, emotioneel, cognitief etc.). Vaak worden deze programma's afgemeten op basis van indicatoren op cognitief vlak, emotioneel gebied of sociaal vlak. De coalitie in Zwolle heeft

aangegeven het ook vooral van belang te vinden om na te gaan wat de invloed is op het verbreden van de wereld, leren samenwerken en elkaar leren waardigheden, het aanleveren van levensvaardigheden, onderlinge sfeer/contact en de oriëntatie op de wereld. Op deze indicatoren is nu nog niet gemeten, waardoor het lastig vergelijken is. Het valt echter wel aan te raden om in doorontwikkeling met elkaar handen en voeten te geven aan de indicatoren die door de Zwolse coalitie van belang worden gevonden. Deze zouden ook gekoppeld kunnen worden aan de indicatoren rondom de pedagogische, inhoudelijke en proces aspecten van het programma die benoemd zijn in het concept kwaliteitsplan dat nu voor ligt voor de Zwolse coalitie.

Daarnaast raden we aan om, als onderdeel van het pedagogische integrale wijkplan, na te gaan hoe het programma van de Rijke Schooldag een vervolg gegeven wordt. Gaan we door in de huidige vorm? Gaan we het omvormen tot een Verlengde Schooldag? Of maken we er een Rijke Dag van en staat het schoolaspect (de omgeving van waaruit de activiteiten worden aangeboden) minder van belang en staat de wijk meer centraal? En wat betekent dit dan voor wie? Het is aan te raden dit gesprek met elkaar te voeren, om ook op de langere termijn (bijv. als subsidies wegvallen) dergelijke initiatieven doorgang te kunnen laten geven.

6.6 Monitoring

De zesde aanbeveling betreft het verder vormgeven van de monitoring van het programma in Zwolle. Eerder in deze rapportage werden de kwaliteitscriteria van Dijkema (2024) aangehaald:

- **Pedagogische kwaliteit.** Daarbij gaat het om de kwaliteit van de interacties met begeleiders, groepsdynamiek, en het creëren van een veilige omgeving. Het welbevinden en de betrokkenheid van kinderen zijn hierin belangrijk. De monitoring hiervan kan plaatsvinden aan de hand van observaties tijdens de activiteiten, met behulp van bestaande instrumenten;
- **Inhoudelijke kwaliteit.** Daarbij ligt de focus op de expertise van de workshopaanbieder, de opbouw van het programma en de inrichting van de omgeving. Deze vorm van kwaliteit verschilt per activiteit. De monitoring hiervan kan plaatsvinden aan de hand van gesprekken met de workshopleiders, waarbij de opbouw en doelen van een lessenreeks kan worden uitgevraagd en de behoeftes van de kinderen worden besproken;
- **Proceskwaliteit.** Hierbij gaat het om de inrichting van de governance, de samenwerking binnen de stad, wijken en scholen, en ook het bereik van de activiteiten. Monitoring kan plaatsvinden aan de hand van de PCDA-cyclus; continu bijsturen van het proces van ontwikkeling; waar gaat het goed en waar kan het beter?

Op landelijk niveau dezelfde “indicatoren” gebruiken geeft ook kansen en mogelijkheden in het vergelijken met andere programma’s en het kunnen doorontwikkelen van het huidige programma. Het valt dan ook aan te bevelen om aan te sluiten bij deze indeling, omdat de cijfers en data (kwantitatief en kwaliteit) die we nu al verzamelen in lijn liggen met deze indeling.

Referenties

Andersen et al., 2016

- Cruz, T., Loureiro, A. & Sa, E. (2017). Full-time teachers, students, and curriculum: The single-shift model in Rio de Janeiro, Policy Research Working Paper, No. 8086, World Bank Group.
- De Winter, M. (2008). Het moderne van kindermishandeling. In: W. Koops, B. Levering & M. de Winter (Reds.) *Opvoeding als spiegel van de beschaving: Een moderne antropologie van de opvoeding* (pp. 150-164). SWP.
- Dijken, van M. (2023). *Sharing is caring. How neighbourhood processes among parents can strengthen an educative civil society in the public domain: A study on the Peaceable Neighbourhood 2.0*. University of Utrecht, dissertation.
- Dijkema, E. (2024). *Kwaliteitscyclus School en Omgeving*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.
- Durlak, J. A., Weissberg, R. P., & Pachan, M. (2010). A meta-analysis of afterschool programs that seek to promote personal and social skills in children and adolescents. *American journal of community psychology*, 45, (3), p. 294-310. <https://doi.org/10.1007/s10464-010-9300-6>
- Education Endowment Foundation (2022). *Leertijduitbreiding*. EEF
- GGD IJsselland (2023). *Gezond Samen leven. Bestuursagenda Publieke Gezondheid 2023-2027*. [Gezond samen leven \(ggdijsselland.nl\)](https://www.ggdijsselland.nl)
- Gromada, A. & Shewbridge, C. (2016). *Student Learning Time: A Literature Review*, OECD Education Working Papers, No. 127, OECD Publishing.
- Hoex, J., Vlaardingerbroek, S., Balledux, M., Speetjens, P., & Vink, C. (2022). *Opgroeien doe je samen: Bouwen aan een stevige pedagogische basis*. Nederlands Jeugdinstituut.
- Jacobs, B., & Van der Velden R. (2021). Exploring the uncharted waters of educational mobility: The role of key skills. ROA-RM-2021/6, ROA.
- Kenniscentrum Sport & Bewegen. (2022). *Bewegen op school*. Onderwijskennis.nl
- Kesselring, M. (2016). *Partners in parenting: A study on shared childrearing responsibilities between parents and nonparental adults*. Utrecht University [Dissertation].
- Kesselring, M., & Wijsbroek, S. (2022). Pedagogische civil society. In L. Veldboer, R. Engbersen, E. Hooghiemstra, J. Jansen, L. Koeter, L. Repetur, J. Rözer & A. Sprinkhuizen (Reds.), *Lexicon nabijheid en sociaal werk* (pp. 146-151). Movisie en de Werkplaatsen Sociaal Domein.
- Lavy, V. (2015). Do differences in schools' instruction time explain international achievement gaps? Evidence from developed and developing countries, *The Economic Journal*, 125/588, pp. 397-424.
- Lester, A.M., Chow, J.C. & Melton, T.N. (2020). Quality is Critical for Meaningful Synthesis of Afterschool Program Effects: A Systematic Review and Meta-analysis. *J Youth Adolescence*, 49, 369–382.

- Marcus, J., Reif, S., Wupperman, A. & Rouche, A. (2020). Increased instruction time and stress-related health problems among school children, *Journal of Health Economics*, 70.
- Meyer, E. & Van Klaveren, C. (2013). The effectiveness of extended day programs: Evidence from a randomized eld experiment in the Netherlands. *Economics of Education Review*, 36, p. 1–112.
<https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272775713000526>
- Ministerie van OCW (2023). [School en Omgeving | Gelijke kansen \(gelijke-kansen.nl\)](https://gelijke-kansen.nl)
- NRO Kennisrotonde (2018). Is een verlengde schooldag ingevuld met niet-reguliere basisschoolvakken effectief voor verbetering van de taalontwikkeling, de sociaal-emotionele ontwikkeling en/of brede ontwikkeling van leerlingen op basisscholen met veel gewichtenleerlingen, en wat is het minimale benodigde aantal uur daarvoor?(KR. 465). Den Haag: Kennisrotonde
- Patall, E., Cooper, H. & Batts Allen, A. (2010). Extending the school day or school year: A systematic review of research (1985-2009), *Review of Educational Research*, 80(3), pp. 401-36.
- Projectplan Rijke Schooldag Zwolle (intern document).
- Raad voor de Volksgezondheid en samenleving (2023). Kinderen uit de knel.
- Radinger, T., & Boeskens, L. (2021). More time at school: Lessons from case studies and research on extended school days. *OECD Education Working Papers No. 252*.
- Sardes & Bureau Koningskunst. (2022). Cultuureducatie draagt bij aan leeropbrengsten. [Onderwijskennis.nl](https://onderwijskennis.nl)
- Sardes en DSP groep (2023). Rapportage schouwen Dagprogrammering Rotterdam 2023.
- Ter Weel, B., Bussink, H. & Koeman, N. (2022). Gevolgen van kansenongelijkheid in Nederland. Welke beleidsopties zijn er? *SEO Economisch Onderzoek*.
- Van der Grinten, M., Van der Ploeg, S., Steerneman, L., Van Druten, L., Jenniskens, T., Van Helvoirt, D., Boogaard, M., Veen, A. (2023). Inventarisatie verrijkte schooldag. Utrecht: Oberon, KBA Nijmegen en Kohnstamm Instituut.
- van Schoonhoven, R. (Ed.), Denessen, E., Liefwaard, T., & Dijkgraaf, J. (2022). *Onderwijskansen en de rechten van het kind: Preadvies*. Boom juridisch.
- Van Yperen, T., Hofstede, K., Hageraats, R., & Van de Maat, A. (2023). *Andere kijk op groeiend jeugdzorggebruik. Voor een hoopvolle wereld om in op te groeien*. Nederlands Jeugdinstituut.
- Veen, S., Heurter, A., Van der Veen, I. & Elshof, D. (2020). *Evaluatie van Doen-denken. Een ontwikkelingsstimuleringsprogramma voor basisscholen in Rotterdam*. Kohnstamm Instituut
- Volman, M. & Veerman, E. (2022). *Binnen-en buitenscholen leren verbinden*. [Onderwijskennis.nl](https://onderwijskennis.nl)
- Wienen, B. (2023). *Van individueel naar inclusief onderwijs: Pleidooi voor minder labels en meer aandacht voor de kracht van onderwijs*. Instondo.

Bijlage 1. Interview leidraad Fase 1

- 1. Kan je iets vertellen over de school/organisatie waar je werkt?**
- 2. Kan je iets vertellen over de buurt/wijk waarin de school/organisatie staat?**
 - a. In wat voor wijk staat deze school?
 - b. Wat zijn volgens jou kenmerken van kinderen en gezinnen uit deze wijk?
 - i. Bijv. veel laag of hoogopgeleide ouders?
 - ii. Armoede?
 - iii. Welke specifieke dingen kom je tegen op de school/in de wijk?
- 3. Welke doelstellingen worden gehanteerd vanuit de Rijke Schooldag?**
 - a. Kan je iets meer vertellen over de doelstelling van de Rijke Schooldag?
 - b. Hoe wordt door jouw organisatie uitvoering gegeven aan die doelstelling(en) van de Rijke Schooldag?
- 4. Welke overtuigingen liggen ten grondslag aan de uitvoering van de Rijke Schooldag vanuit verschillende betrokkenen?**
 - a. Vanuit je eigen persoon en vanuit de organisatie waar je voor werkt?
- 5. Op welke manier vindt afstemming plaats tussen de verschillende organisaties die betrokken zijn bij de Rijke Schooldag?**
 - a. Wat gaat daarin al goed?
 - b. Wat kan daarin nog beter?
- 6. Hoe zijn gezinnen betrokken geweest bij de vormgeving van het aanbod van de rijke schooldag?**
 - a. Zijn ouders/verzorgers betrokken via de wijk/scholen?
 - b. Zijn kinderen betrokken via de wijk/scholen?
- 7. Wat is de droom vanuit jouw organisatie voor de wijk en de kinderen/ gezinnen in de wijk?**
 - a. Welke belemmerende factoren spelen daarbij een rol?
 - b. Welke bevorderende factoren spelen daarbij een rol?
- 8. Voorziet de Rijke Schooldag met het huidige aanbod en de huidige werkwijze in het realiseren van deze droom?**
 - a. Zo nee, wat zou er anders moeten/kunnen?
 - b. Zo ja, kan je toelichten waarom het bijdraagt aan het realiseren van deze droom?
- 9. Wat zou je aan het einde van het project de Rijke Schooldag bereikt willen hebben?**
 - a. Wanneer ben je tevreden?
 - b. Kan je aangeven waarom?
- 10. Wat zie je als een valkuil van de Rijke Schooldag?**
 - a. Kan je aangeven waarom?
 - b. Kan je ook aangeven hoe we daar op in zouden kunnen spelen?

Bijlage 2. Toestemmingsverklaring participanten interview

Dit interview vindt plaats in het kader van het project 'Rijke Schooldag – Abby D'. Het interview zal ongeveer 30 minuten duren. Je deelname aan het onderzoek/interview is geheel vrijwillig. Ik wil daarom benoemen dat je op elk moment mag stoppen met het interview, als je niet verder wilt gaan. Ook wordt het interview geanonimiseerd, dus de informatie die je deelt zal niet te herleiden zijn tot jou.

Van het interview wil ik graag een opname maken, zodat ik later precies terug kan luisteren wat er allemaal in het interview gezegd is. Dit betekent voor mij dat ik niet tijdens het interview mee hoeft te schrijven, waardoor ik mij beter op het interview zelf kan focussen en ik kan hierdoor achteraf op mijn eigen houding als onderzoeker reflecteren. Het gaat hierbij om een opname van geluid. Deze opname wordt alleen door mij als onderzoeker geluisterd om een samenvatting te schrijven van het interview met daarin de besproken hoofdlijnen. Dit wordt opgeslagen aan de hand van de normen die Hogeschool Windesheim hanteert omtrent privacy en datamanagement. De data van dit onderzoek worden na afronding van het onderzoek nog maximaal vijf jaar bewaard.

Met het ondertekenen van dit formulier verklaar je het volgende:

- Mijn toestemming geldt alleen voor de informatie die noodzakelijk is voor het onderzoek.
- Ik ben voldoende geïnformeerd over het onderzoek.
- Ik kon aanvullend vragen stellen en mijn vragen zijn goed beantwoord.
- Ik weet dat de informatie en gegevens 5 jaar worden bewaard nadat het onderzoek klaar is en anoniem kunnen worden gebruikt in artikelen over het onderzoek.

Geef je toestemming voor het **opnemen** van het interview?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Geef je toestemming voor het gebruiken van jouw interview voor het **onderzoek van de Rijke Schooldag**?

- ☐ Ja
- ☐ Nee

Datum:.....

Handtekening:.....

Bijlage 3. Resultaten vragenlijst onder ouders/verzorgers

Reactiestatus

Observaties

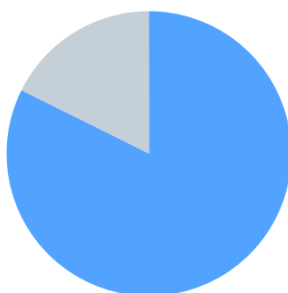
Totaal

17

- Niet geantwoord
- Geweigend
- Incompleet
- Compleet

0.0%
0.0%
35.3%
64.7%

Bent u bekend met het Rijke Schooldag / Abby D aanbod op de school van uw (pleeg)kind?

Observaties

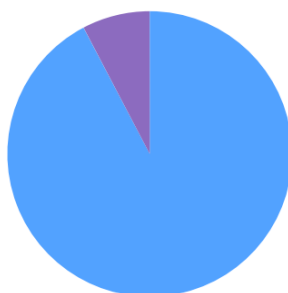
Totaal

17

- Ja
- Nee

82.4%
17.6%

Kunt u aangeven wat u van het Rijke Schooldag aanbod op de school van uw (pleeg)kind vindt?

Observaties

Totaal

13

- Ik vind het aanbod passend bij de behoeften van kinderen en hun ouders / verzorgers.
- Ik vind het aanbod niet passend bij de behoeften van kinderen en hun ouders / verzorgers.
- Overig, namelijk

92.3%
0.0%
7.7%

Als u iets zou mogen toevoegen aan het Rijke Schooldag aanbod, welke activiteit zou dit dan zijn?

1. 6 Geen commentaar
2. Francien
3. Een specifieke sport bijvoorbeeld 4 weken volleybal en daarna 4 weken basketbal. Of als de kinderen 4 weken trommel les hebben gehad dat de laatste 10 minuten van de laatste les de ouders kunnen kijken misschien ook leuk
4. Zwemles, muziekles, dansles ook voor de jongere kinderen van groep 1/2. Voor de oudere kinderen meer digitale cursussen als voorbereiding op de voortgezet onderwijs bijvoorbeeld voor groep 7/8 denk aan word/ powerpoint
5. Knutselen... bepaalde sporten voor jongens als meisjes. Zoals bv ballet of een andere toffe jongens sport
6. Workshop koken/bakken. Workshop schilderen op schilderdoek Workshop tekenen Muziek instrumenten spelen Tuinieren groente/fruit planten en verzorgen bloemen planten. Het maken en omgaan van TikTok Instagram YouTube filmpjes
7. Basketbal
8. Sport, muziek, handarbeid, techniek, ict enz.

Wat vindt u fijn aan het aanbod van de Rijke Schooldag?

1. 2 Geen commentaar
2. x
3. Beweging, dat ze wat anders doen dan thuis gamen en ze met nieuwe dingen in aanmerking komen
4. Ik vind het heeeeeemaaaal geweldig. Zo leuk dit. Toen ik klein was wilde ik zoveel maar mocht dit niet omdat de verenigingen te duur waren dit was een luxe en overbodig. Zwemmen was te duur dus ik kan nu niet zwemmen. Wilde graag een instrument leren spelen en dansen dit was een overbodige luxe en de verenigingen waren ergens ver weg in het dorp niet makkelijk te bereiken via school bijvoorbeeld, ik wilde graag op korfbal..nou ik ging stiekem voor een maandje naar basketbal voor proef maar dit leek totaal niet op de sport wat ik wilde doen. Maar vond het toch leuk om uit te proberen alleen dit was in de buurt. Zo fijn dat alles in de buurt is en vanuit school zoveel begeleiding en sturing in is. Het is makkelijk te bereiken en de tijden zijn fijn meteen na school. Er is voor elk leeftijd /kind wel wat leuk (we hebben een kind van 11 en een van 4 jongen en meisje). Het financiële gedeelte is ook prettig zo hoeft een kind niets te kort te komen en zijn ze allemaal gelijk. Wij hebben de gelijke kansen niet gehad vroeger. Ik heb vanuit school ook altijd toneel les kunnen volgen (altijd alles zelf geregeld als kind en via de rijke schooldag kan een ander kind dit ook als hij/ zij geen ondersteuning van zijn/haar ouders krijgt). Door kunst en cultuur activiteiten leer je ook zoveel extra's. Een activiteit dat past bij kunst en cultuur is misschien een idee.
5. Een extra activiteit dat geen geld kost. Leuk initiatief
6. Dat mijn kind er blij van wordt
7. Dat het op school en na schooltijd gegeven wordt. En dat als mijn kind mee doet het ook leuk vind.
8. Heel divers Super leuk !
9. Het zijn super leuke activiteiten, en meteen na schooltijd zodat ze er meteen heen kunnen.
10. Prima, genoeg variatie.
11. Dat mijn kind in een vertrouwde omgeving kennis kan maken met de activiteiten
12. Dat iedere kind de mogelijkheid heeft om met activiteiten buiten school mee te doen.

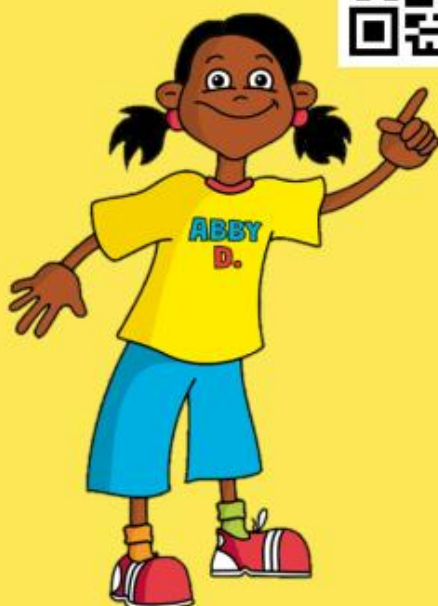
Als u verder nog iets kwijt wilt over de Rijke Schooldag, kunt u dat hieronder vertellen.

1. 7 Geen commentaar
2. Bedankt dat jullie zo toegankelijk zijn en Bedankt voor alles! ik ben super tevreden met jullie en ook trots. Iedere week vertel ik van vrienden en familie tot op de schoolplein hoe geweldig jullie activiteiten zijn en natuurlijk ook aan mijn ouders zo van was dit er maar voor mij vroeger...dan had ik jullie niet nodig.
3. Ik vind wel dat sommige leidsters ongepaste kleding aan hebben zoals een trui met fuck erop onder kinderen in de leeftijd van 6 tot 8 jaar
4. Nvt
5. Top initiatief, ga zo door!

Bijlage 4. Portretten Abby D

A portrait of a woman with long brown hair, wearing a white top and a necklace, smiling slightly. The portrait is set against a light grey background.A square QR code located on the right side of the yellow banner.

"Abby D. is er
voor alle
kinderen, dat
vind ik prachtig."

A cartoon girl with dark skin, pigtails, and a yellow shirt with 'ABBY D.' on it, wearing blue pants and red sneakers, pointing upwards with her right hand.

Danielle Libert,
schoolleider Het Carillon

Het verhaal van Daniëlle

“Al vanaf het begin doet **Het Carillon** mee aan het aanbod van Abby D. In 2022 zijn we gestart met de voorbereidingen en in 2023 kon het aanbod echt beginnen.

Er vinden **veel verschillende activiteiten** plaats op onze school. Zo kunnen kinderen na schooltijd bijvoorbeeld koken, knutselen, bezig zijn met dans en drama en meedoen met apenkooigym. Ook is er huiswerkbegeleiding, waar kinderen veel baat bij hebben.

De kinderen en hun ouders zijn heel enthousiast. Het knutselen voor kleuters is een activiteit die veel bezocht wordt. Ook leerkrachten zien het **enthousiasme bij de kinderen**, ze hebben er veel zin in om naar een activiteit van Abby D. te gaan.

Over het aanbod van Abby D. ben ik heel positief. Er is **verbinding**, dat maakt dat het werkt. **We bundelen onze krachten**, samen met onder andere Travers, SportService Zwolle en de Stadkamer. Onderwijs, cultuur en ontspanning worden gecombineerd. Voorafgaand aan sommige workshops wordt er bijvoorbeeld eerst een kwartiertje voorgelezen.

Niet alle kinderen hebben gelijke kansen, maar we kunnen deze kansengelijkheid wel bevorderen. Bij alles wat we doen moeten we ons afvragen: ‘Is het in het belang van het kind?’ **Abby D. is er voor alle kinderen, dat vind ik prachtig.”**

Danielle Libert – schoolleider Het Carillon

"Ik geniet van de kinderen tijdens de workshop, maar ook van wat eruit voortkomt."

Harma van Teeffelen
coördinator en workshopleider

Het verhaal van Harma

“De Stadkamer is vanaf de start betrokken als samenwerkingspartner, samen met Travers en SportService Zwolle. Ik werkte in de kinderopvang en zag een vacature voor coördinator van Abby D. vanuit de Stadkamer. Deze functie sprak mij gelijk aan, eind januari 2024 ben ik gestart.

In overleg met de workshopleiders en betrokken organisaties bepalen wij het aanbod. Wat is **de behoefte van de kinderen**? En welke middelen hebben we? In verbinding met elkaar proberen we een mooi aanbod samen te stellen, als aanvulling op thuis.

Naast mijn werk als coördinator, geef ik vanuit de Stadkamer ook een aantal workshops. **Ik geniet van de kinderen tijdens de workshop, maar ook van wat eruit voortkomt.** We kunnen ouders inspireren. Thuis worden bepaalde activiteiten niet aangeboden, sommige dingen worden als lastig of spannend ervaren. Als ouders hun kind op komen halen, zien ze het **enthousiasme**. Ik hoop dat dit aanstekelijk werkt.

Het aanbod is telkens een cyclus van workshops. Je gaat niet één keer timmeren, maar een aantal keer. Je maakt niet één keer kennis met de boekfiets, maar meerdere keren. Naar mijn idee werkt dat heel goed. Kinderen kunnen **proeven** van een bepaalde hobby, maar daarna ook **ervaren** hoe het is om deze activiteit vaker te doen.

Soms is er vanuit huis niet de mogelijkheid om een hobby te ontwikkelen, omdat er geen geld voor is, of om andere redenen. Via Abby D. kan dat, zelfs samen met klasgenoten. Er worden de mooiste gesprekken gevoerd tijdens de workshops en er ontstaan vriendschappen. **Dat is voor mij ontzettend waardevol, dat is waar ik het voor doe.”**

Harma van Teeffelen – coördinator Abby D. en workshopleider

"Niemand is
hetzelfde, maar
iedereen is
welkom!"

Eleana (11) en Sarah (11)
leerlingen Het Carillon

Het verhaal van Sarah en Eleana

“Wij zijn Sarah (11) en Eleana (11) en we zitten op het Carillon. Daar worden heel veel activiteiten van Abby D. aangeboden. We hebben bijvoorbeeld al meegedaan aan ‘Kleding en mode’ en ‘Meidengym’. Dat is gym met alleen maar meisjes.”

Sarah: “Ik ben ook naar de meidendisco geweest. Daar zijn allerlei lekkere hapjes en daar dansen we, of luisteren we muziek.”

Eleana: “En de VR-games, om de beurt krijg je een VR-bril op je hoofd en kun je allerlei leuke spelletjes doen. Eerst wordt er uitgelegd hoe het precies werkt en daarna kunnen we aan de slag.”

“Samen hebben we ook aan het koken meegedaan. Dat vonden we echt heel erg leuk! Vorige week was de laatste keer. We hebben allerlei gezonde en ongezonde gerechten gekookt, bijvoorbeeld pokebowl, havermoutkoekjes, brownies en watermeloenpizza. Er deden ongeveer 14 kinderen mee. Eerst gingen we naar de speelzaal, daar kregen we eten en drinken. Handen wassen, haar in een staart en we konden aan de slag. We werkten samen in groepjes van 4 à 5 kinderen, we overlegden over de taken. Wie wil wat doen? En soms wisselden we af. Alles wat over was, mocht mee naar huis.”

Eleana: “Ik heb sushi mee naar huis genomen, en wat brownies. M’n moeder vond het echt heel lekker!”

“Het aanbod van Abby D. is echt superleuk. Wij raden iedereen aan om gewoon eens te komen. Je bent met vrienden en vriendinnen en je leert samenwerken. Je mag iemand meenemen, maar je leert ook nieuwe mensen kennen. Wij hebben al kinderen leren kennen van de Toonladder en het Facet. Als Abby D. er niet zou zijn, zouden kinderen zich sneller vervelen en minder bewegen. Het is gratis voor iedereen, je kunt er gewoon naartoe gaan. Iedereen vindt andere activiteiten leuk. Bij Abby D. kun je zelf kiezen wat je wilt. Maar je leert ook nieuwe dingen! Niemand is hetzelfde, maar iedereen is welkom!”